

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА Пояснювальна записка

рівень вищої освіти другий (магістерський)

Моделювання процесу оцінювання економічної ефективності діяльності
промислового підприємства у сучасному нестабільному зовнішньому
середовищі
(тема)

Виконав:

здобувач другого року навчання,
групи ЕКМ-23-1

Орлов В. Б.

(прізвище, ініціали)

Спеціальність 051 Економіка

(код і повна назва спеціальності)

Тип програми освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Економічна кібернетика

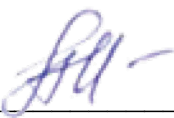
(повна назва освітньої програми)

Керівник проф. Соколова Л. В.

(посада, прізвище, ініціали)

Допускається до захисту

Зав. кафедри

(підпис)

Полозова Т. В.
(прізвище, ініціали)

2025 р.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

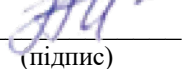
Спеціальність 051 Економіка

(код і повна назва)

Освітньо-професійна програма Економічна кібернетика

(повна назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри
(підпис)

« 22 » листопада 2024 р.

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

здобувачеві Орлову Вячеславу Борисовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Моделювання процесу оцінювання економічної ефективності діяльності промислового підприємства у сучасному нестабільному зовнішньому середовищі

затверджена наказом по університет» у від «22» листопада 2024 р. № 1226 Ст

2. Термін подання здобувачем роботи до екзаменаційної комісії «20» січня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи Фінансова звітність підприємства, періодичні видання, наукова література, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

4. Перелік питань, що потрібно опрацювати в роботі Вступ. 1. Теоретико-методологічні аспекти визначення ефективності діяльності підприємства. 2. Аналіз фінансово-економічних результатів виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ». 3. Моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства. Висновки. Перелік джерел посилання. Додаток.

5. Перелік графічного матеріалу із зазначенням креслеників, схем, плакатів, комп'ютерних ілюстрацій (слайдів) 1. Мета роботи, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження. 2. Види ефекту та характеристика їх показників. 3. Підходи до визначення економічного поняття «ефективність». 4. Хронологія визначення науковцями дефініції «економічна ефективність». 5. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на економічну ефективність діяльності промислового підприємства. 6. Класифікаційні ознаки видів економічної ефективності діяльності промислового підприємства. 7-8. Види економічної ефективності діяльності промислового підприємства в залежності від класифікаційних ознак. 9. Схема формування економічної ефективності виробничо-господарської діяльності промислового підприємства. 10-11. Алгоритми розрахунку показників рентабельності підприємства. 12. Характеристика малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ». 13. Результати аналізу техніко-економічних показників діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ». 14. Графічна ілюстрація динаміки показників. 15. Етапи процесу моделювання інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства. 16. Математична модель розв'язання задачі. 17. Зразки екранних форм. 18. Структурно-логічна характеристика отримання та використання результатів дослідження.

6. Консультанти розділів роботи (п.6 включається до завдання за наявності консультантів згідно з наказом, зазначеним у п.1)

Найменування розділу	Консультант (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	Позначка консультанта про виконання розділу	
		підпис	дата

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Виконання першого розділу роботи	22.11.2024-05.12.2024	Виконано
2	Виконання другого розділу роботи	06.12.2024-16.12.2024	Виконано
3	Виконання третього розділу роботи	17.12.2024-27.12.2024	Виконано
4	Оформлення роботи	28.12. 2024-06.01. 2025	Виконано
5	Перевірка роботи на плагіат	07.01. 2025-17.01. 2025	Виконано
6	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу	18.01. 2025	Виконано
7	Рецензування роботи	19.01. 2025	Виконано
8	Подання роботи до екзаменаційної комісії	20.01.2025	Виконано

Дата видачі завдання 22 листопада 2024 р.

нормоконтроль 10.01.2025
Прібільнова І.Б.

Здобувач

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

проф. Соколова Л.В.
(посада, прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 78 с., 7 табл., 12 рис., 67 джерел, 1 додаток.

ПІДПРИЄМСТВО, ЕФЕКТ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, АНАЛІЗ, МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ, ОЦІНКА, ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК.

Об'єкт дослідження – оцінювання показників економічної ефективності діяльності малого промислового підприємства.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування, економіко-математичне моделювання та розробка рекомендацій застосування в практичній діяльності малих промислових підприємств методики оцінки інтегрального показника економічної ефективності – рентабельності з урахуванням комплаєнс коефіцієнту.

Розглянуто теоретично-методичні засади моделювання процесу оцінки рентабельності промислового малого підприємства. Досліджено ефект та ефективність як економічні категорії, сформовано підходи до класифікації видів економічної ефективності діяльності підприємства. Проведено аналіз моделей оцінки показників рентабельності підприємства. Надано загальну характеристику ринкової діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ», проаналізовано техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності малого підприємства. Визначено роль комплаєнс контролю у діяльності підприємства. Проведено економіко-математичне моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінки рентабельності малого промислового підприємства. Виконано змістовну постановку задачі. Запропоновано математичну модель розв'язання задачі. Проаналізовано отримані результати та надано рекомендації. Проведено економічне обґрунтування розробки.

ABSTRACT

Master's thesis: 78 pages, 7 tables, 12 figures, 67 references, 1 appendix.

**ENTERPRISE, EFFECT, EFFICIENCY, PROFITABILITY, ANALYSIS,
MATHEMATICAL MODEL, EVALUATION, INTEGRAL INDICATOR.**

The object of the research is the assessment of indicators of the economic efficiency of a small industrial enterprise.

The purpose of the research is theoretical substantiation, economic-mathematical modeling and development of recommendations for the application in the practical activities of small industrial enterprises of the methodology for evaluating the integral indicator of economic efficiency - profitability, taking into account the compliance coefficient.

The theoretical and methodological principles of modeling the process of assessing the profitability of an industrial small enterprise are considered. Effect and efficiency as economic categories have been studied, approaches to the classification of types of economic efficiency of the enterprise have been formed. An analysis of models for evaluating the company's profitability indicators was carried out. The general characteristics of the market activity of the small industrial enterprise «HOUMNET» LLC are provided, the technical and economic indicators of the production and economic activity of the small enterprise are analyzed. The role of compliance control in the activity of the enterprise is determined. An economic-mathematical modeling of the process of calculating the integral indicator of evaluating the profitability of a small industrial enterprise was carried out. A meaningful formulation of the problem has been completed. A mathematical model for solving the problem is proposed. The obtained results were analyzed and recommendations were provided. An economic justification of the development was carried out.

ЗМІСТ

Скорочення та умовні позначення.....	6
Вступ.....	7
1 Теоретико-методологічні аспекти визначення ефективності діяльності підприємства.....	10
1.1 Ефект та ефективність як економічні категорії.....	10
1.2 Підходи до класифікації видів економічної ефективності діяльності підприємства.....	14
1.3 Аналіз моделей оцінки рентабельності підприємства.....	27
Висновки до першого розділу.....	35
2 Аналіз фінансово-економічних результатів виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ».....	36
2.1 Загальна характеристика виробничо-господарської діяльності підприємства.....	36
2.2 Аналіз техніко-економічних показників діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ».....	40
2.3 Роль комплаєнс контролю у ринковій діяльності підприємства.....	49
Висновки до другого розділу.....	52
3 Моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства.....	53
3.1 Змістовна постановка задачі.....	53
3.2 Математична модель розв'язання задачі.....	60
3.3 Аналіз отриманих результатів, надання рекомендацій.....	62
3.4 Економічне обґрунтування розробки.....	65
Висновки до третього розділу.....	67
Висновки.....	68
Перелік джерел посилання.....	71
Додаток А – Копії публікацій.....	79

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю;

ДКУД – державний класифікатор управлінської документації;

ЄДРПОУ – єдиний державний реєстр підприємств та організацій України;

КВЕД – класифікатор видів економічної діяльності;

КК – комплаєнс контроль;

Кк – коефіцієнт комплаєнсу;

ЄДР – єдиний державний реєстр.

ВСТУП

У сучасних умовах ВАНУ-світу виробничо-господарська діяльність вітчизняних підприємств промислового сектору на ринках збуту продукції загострюється за причини ведення воєнних дій на території України.

Цей новий для українських товаровиробників фактор зовнішнього середовища дуже негативно впливає як на характер ринкових відносин усіх учасників процесу виробництва та реалізації виготовленої продукції або наданих послуг ділового характеру, так і на ефективність та стабільність діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Практично майже кожне промислове підприємство у процесі ринкової діяльності постійно відчуває загострення свого функціонування й розвитку, забезпечення економічної ефективності своєї діяльності та отримання прибутку.

На сьогоднішній день негативні явища в економіці України та світу взагалі суттєво впливають на рівень економічної ефективності діяльності промислових підприємств, у тому числі й малих промислових підприємств. Така ситуація може привести до кризового стану підприємств, їх банкрутства, що простежується в погіршенні фінансових результатів діяльності промислових підприємств, їх фінансової стійкості, відтоку трудових ресурсів, неплатоспроможності та ін.

Об'єктивна необхідність щоденної боротьби керівництва промислових підприємств та їх працівників за виживання, забезпечення ефективності діяльності з метою отримання прибутку актуалізує розв'язання задачі моделювання процесу оцінювання економічної ефективності діяльності промислового підприємства у сучасному нестабільному зовнішньому середовищі. Це свідчить про актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи, її цільові установки і перелік завдань, які підлягають вирішенню.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування, економіко-математичне моделювання та розробка рекомендацій застосування в практичній діяльності малих промислових підприємств методики оцінки інтегрального показника економічної ефективності – рентабельності з урахуванням коефіцієнту комплаєнс.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі потрібно розв'язати такі задачі:

- дослідити ефект та ефективність як економічні категорії;
- визначити підходи до класифікації видів економічної ефективності діяльності підприємства;
- провести аналіз моделей оцінки рентабельності підприємства;
- дати загальну характеристику виробничо-господарської діяльності підприємства;
- провести аналіз техніко-економічних показників діяльності малого підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»;
- виконати змістовну постановку задачі;
- розробити математичну модель розв'язання задачі;
- провести аналіз отриманих результатів, надати рекомендації;
- виконати економічне обґрунтування розробки.

Об'єкт дослідження – оцінювання показників економічної ефективності діяльності малого промислового підприємства.

Предмет дослідження – методи та моделі оцінки показників економічної ефективності діяльності підприємства.

Наукова новизна полягає в отриманні подальшого розвитку науково-методичного забезпечення оцінювання економічної ефективності діяльності малих промислових підприємств, що, на відміну від існуючих підходів, базується на розробленій інтегральній моделі оцінки показника економічної ефективності, експертних оцінках кожної складової моделі та експертному урахуванні коефіцієнту комплаєнсу.

Фактологічною базою дослідження обрано вітчизняне мале промислове підприємство ТОВ «ХОУМНЕТ».

Інформаційною базою виконання роботи стали законодавчо-нормативні акти України, публікації вітчизняних і закордонних авторів за проблемою дослідження, електронні джерела.

Методи дослідження – аналіз та синтез; порівняння та узагальнення; експертних оцінок; графічні; метод прямих розрахунків.

Практична значимість отриманих результатів – розроблено науково-методичне забезпечення оцінювання економічної ефективності діяльності малого промислового підприємства у нестабільному зовнішньому середовищі, яке можна використовувати у практичній діяльності промислових підприємств малого бізнесу країни.

Результати досліджень було опубліковано в 2 наукових працях, у тому числі 1 стаття у колективній монографії та 1 тези доповіді на конференції (додаток А).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел, 1 додатку. Робота викладена на 78 сторінках машинописного тексту, містить 7 таблиць, 11 рисунків, 67 використаних джерел.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Ефект та ефективність як економічні категорії

Процес розвитку основних ознак ринкової економіки потребує від суб'єктів ринку – підприємств-товаровиробників забезпечення не тільки реалізації стратегії клієнтоорієнтованості, зростання рівня своєї конкурентоспроможності або утримання завойованої ринкової позиції, але й забезпечення ефективності своєї діяльності у конкурентному середовищі. Особливого значення та актуальності це питання набуває в умовах інформатизації, діджиталізації, глобалізації національної економіки, комерціалізації результатів наукових досліджень, партисипативного управління, взаємозалежності та взаємозумовленості підприємств, ускладнення процесів виробництва та ін.

Про усвідомлення важливості та значущості для вітчизняної економіки отримання позитивних результатів діяльності суб'єктів господарювання свідчить постійна увага вчених економістів до визначення дефініції понять «ефект» та «ефективність» у виробничій сфері, що й обумовлює наявність різних тлумачень сутності цих категорій.

З точки зору філософії само поняття «категорія (гр., обвинувачення, ознака) є загально філософським, «...яке відображає універсальні властивості і відношення об'єктивної дійсності, загальні закономірності розвитку всіх матеріальних, природних і духовних явищ» [1].

У сучасній науці існує паралельно декілька підходів до визначення дефініції «категорія». В даній роботі було обрано такий підхід: «Категорії використовуються в задачах систематизації знання і пізнавального процесу, де вони грають роль позначень для рубрик. Поряд із цими визначеннями категорії сприймаються як метамовні утворення, до яких відносять дефініції

класів понять» [1, 2]. В оновленому фінансово-економічному словнику наведено таке визначення: «Економічний ефект – це корисний результат економічної діяльності, зиск від неї» [3].

Показник економічного ефекту – це перевищення вартісної оцінки результатів над вартісною оцінкою сукупних витрат за весь строк здійснення заходу [4]. Наприклад, для науково-дослідних робіт розглядаються такі види економічних ефектів від впровадження отриманих результатів: попередній, очікуваний та фактичний. Їх стисло характеристику наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика видів економічних ефектів від впровадження науково-дослідних робіт

№ з/п	Вид економічного ефекту	Характеристика виду економічного ефекту
1	2	3
1	Попередній економічний ефект	Попередній економічний ефект встановлюють при обґрунтуванні теми наукового дослідження та включення її до плану виконання робіт. Розраховують його за орієнтовними, укрупненими показниками з урахуванням обсягу впровадження результатів досліджень.
2	Очікуваний економічний ефект	Очікуваний економічний ефект розраховують у процесі виконання науково-дослідних робіт. Його умовно відносять (прогнозують) до визначеного періоду (року) впровадження отриманих результатів у виробництво.
3	Фактичний економічний ефект	Фактичний економічний ефект визначається після впровадження наукових розробок у виробництво, але не раніше ніж через 1 рік. Розрахунок його виконують за фактичними витратами на наукові дослідження та впровадження з урахуванням конкретних вартісних показників даної галузі (підприємства), де були впроваджені наукові розробки. Фактичний економічний ефект розраховують підприємства, на яких здійснюється впровадження результатів проведених робіт.

Джерело: складено автором за джерелом [4]

Слід зазначити, що для оцінки економічного ефекту від впровадження науково-дослідних робіт у вигляді нововведень, інновацій існують відповідні методики розрахунку.

Поняття «економічний ефект» за визначенням [5] вважається загальним, тому що «...в нього вкладається все: від чистого прибутку до національного доходу, від доходу окремого підприємства до доходу держави».

У процесі проведення вартісних оцінок результатів, які отримало підприємство, та витрат, які воно понесло при цьому заході, відповідно до [6] можливі два випадки. Їх сутність полягає у такому:

– при використанні або реалізації певного обраного заходу підприємство має можливість отримати додатковий обсяг продукції. «При цьому вартісна оцінка результатів являє собою оцінку виробленої продукції в оптових цінах»;

– у другому випадку використання заходу впливає на зміну економічних показників діючого підприємства-товаровиробника. Тоді «вартісна оцінка результатів при постійних обсягах кінцевої продукції виражається в зміні витрат на її виробництво. При різних обсягах кінцевої продукції вартісна оцінка результатів повинна, крім зміни витрат, враховувати зміни обсягу продукції в оптових цінах» [6].

Треба це сприймати свідомо, що й досі необхідно глибоке розуміння «...теоретико-методологічної сутності ефекту та ефективності діяльності підприємств», про що вказано у роботі [7].

Деякі вчені у своїх фахових публікаціях надають не тільки визначення понять ефекту для різних галузей та сфер діяльності, а також класифікують види ефекту. Стисло характеристику видів ефектів наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Види ефекту та характеристика показників їх оцінки

№ з/п	Вид ефекту	Характеристика показників оцінки
1	2	3
1	Економічний	При розрахунку економічного ефекту використовують показники, які враховують у вартісному значенні всі види результатів і витрат, обумовлених реалізацією інноваційно-інвестиційних проєктів

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
2	Науково-технічний	Новизна, корисність, естетичність, ергономічність, простота, компактність
3	Фінансовий	Розрахунок базується на сукупності економічних показників, які характеризують діяльність підприємства (прибуток, власний капітал, ліквідність, активи, ділова активність, собівартість продукції, чистий дохід від реалізації продукції та інші)
4	Ресурсний	Показники, що відображають вплив інновацій на обсяги виробництва і споживання того або іншого виду ресурсу
5	Соціальний	Показники враховують соціальні результати реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів
6	Екологічний	Показники враховують вплив результатів реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів на навколишнє середовище: електромагнітне поле, шуми, забруднення землі, повітряного та водного простору, освітленість (зоровий комфорт), вібрація тощо.
7	Правовий	Відповідність чинному законодавству України та міжнародному законодавству
8	Безпековий	Показники виробництва, стабільний попит на продукцію, надійність постачальників, зовнішня конкуренція, надійний захист комерційної таємниці, компетентність керівництва підприємства та ін.
8	Ринковий (маркетинговий)	Показники часу виходу на товарний ринок чи його сегменти та їх освоєння.
9	Регіональний	Зміни показників ефективності регіональної економіки.
10	Безпековий	Зміни показників: забезпечення потреб збройних сил України, іміджевих, управлінських, збитковості діяльності підприємств, дефіциту висококваліфікованих кадрів, вартості основних засобів, прожиткового мінімуму, забезпечення населення продуктами харчування та забезпечення безпеки їх проживання тощо.
11	Податковий	Податкові та інші пільги у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.
12	Синергетичний	Комплексні показники ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Джерело: складено автором із використанням [6, с. 113-114; 7]

У сучасних нестабільних, ризикованих умовах господарювання приймати обґрунтовані управлінські рішення на різних рівнях менеджменту стає все важче й важче, про що зазначено у науковій праці [8, с. 809]. При цьому співавтори цієї роботи вважають таке: «Гносеологічна визначеність ефективності існує тільки як протилежність випадковому, ірраціонально-

стихійному, непоясненому розумом, або поясненому посиланнями на звичай, авторитет, традицію» [8, с. 810].

Отже, у сучасних умовах стану вітчизняної економіки перед топ-менеджерами промислових підприємств постає завдання актуалізації рішення задачі щодо оцінки та аналізу ефективності діяльності як результуючого показника системи управління підприємством. Тому має сенс зауважити, що багато науковців на протязі десятиліть приділяють підвищену увагу теоретично-методологічним аспектам дослідження ефективності діяльності підприємств, фірм, корпорацій. Ще свого часу всесвітньо відомий німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель писав, що «...представляв ефективність як процес витиснення неефективного із свідомості й буття. Ефективність невіддільна від науки, насамперед як метод пізнання» [8, с. 810]. Як показують результати аналізу літературних джерел за тематикою дослідження, категорія «економічна ефективність» є однією з найбільш уживаних у сучасній науці та практиці управління виробничо-господарської діяльності підприємств.

1.2 Підходи до класифікації видів економічної ефективності діяльності підприємства

Науково обґрунтовані теоретико-методологічні аспекти сутності визначення поняття ефективності економічної діяльності підприємств висвітлені в наукових працях багатьох зарубіжних та вітчизняних економістів, таких як: В. Андрійчук, І. Ансофф, О. Андросова, М. Армстронг, М. Афанасьєв, Л. Ачкасова, А. Барон, І. Бланк, М. Блауг, В. Беклешов, Є. Брігхем, О. Величко, Т. Голубєва, А. Гончарук, Т. Горобець, У. Дейвід, Я. Деренська, П. Друкер, Р. Каплан, І. Колос, М. Круглов, О. Кузьмін,

Л. Лігоненко, І. Мазур, С. Мехович, Д. Нортон, Н. Ольдерогге, В. Осовська, П. Орлов, І. Отенко, П. Перерва, Т. Полозова, М. Погорєлов, С. Прилипко, М. Радаєва, Л. Решетнікова, О. Савицька, В. Савчук, В. Салабай, Л. Соколова, Л. Стригуль, Ю. Сурмін, Ф. Фабоцці, Т. Хачатуров, А. Хоскінг, Г. Черевко, В. Шапиро, А. Шегда, Л. Шишмарьова, А. Яковлев, А. Ярославський та інші.

Доцільно розглянути за часом хронологію інтерпретації вченими економістами дефініцій економічних категорій «ефективність» та «економічна ефективність», що знайшло відображення у таблиці 1.3. Також слід указати, що науковці у своїх працях розглядали саме економічну ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

Таблиця 1.3 – Хронологія визначення науковцями дефініцій «ефективність» та «економічна ефективність»

№ з/п	Автор	Рік	Визначення поняття
1	2	3	4
1	Черевко Г. В.	1995	Ефективність – це дієвість витрат, які вкладені в певну діяльність з метою здобуття бажаних результатів.
2	Андрійчук В. Г.	2006	Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами.
3	Афанасьєв М. В., Плоха О. Б.	2007	Економічна ефективність характеризує співвідношення ефекту (результату) і витрат ресурсів; це результативність діяльності економічних систем.
4	Виварец А. Д.	2007	Ефективність – це співвідношення фактично отриманого ефекту та його очікуваного або запланованого розміру, який визначається в результаті досягнення поставленої мети.
5	Перерва П. Г., Мехович С. А., Погорєлов М. І.	2008	Ефективність – це відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, обумовлені як відношенням ефекту, результату до витрат, видатків, що обумовили та забезпечили його одержання. Ефективність – це відносний показник, що характеризує результативність діяльності по досягненню певних цілей і використанню необхідних для цього ресурсів протягом такого періоду часу, коли забезпечується стабільність основних макро-і мікро показників роботи.
6	Мазур І. І.	2009	Ефективність – це міра досягнення цілей діяльності організації.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4
7	Соколова Л. В.	2012	Ефективність – це важлива економічна категорія, яка виражається у соціально-економічно-екологічному досягненні поставлених цілей підприємства (організації) та його адаптації до нестабільного зовнішнього середовища і характеризується співвідношенням отриманих результатів (ефекту) усіх видів діяльності (бізнес-процесів) і витрат усіх видів ресурсів, задіяних для їх здобуття, що приведені до єдиного виміру часу
8	Карачіна Н. П., Сметанюк О. А.	2018	Ефективність є синтетичною характеристикою не тільки якісної результативності підприємства як виробничої системи, а й управління діяльністю підприємств у цілому, у якій відбиваються численні аспекти управлінського впливу, зокрема ефективність прийняття і реалізації окремих управлінських рішень.
9	Савицька О.М., Салабай В.О.	2019	Економічна ефективність – це термін, який використовується для оцінки результатів господарської діяльності підприємства в порівнянні із зусиллями, пов'язаними з відповідною діяльністю. Економічна ефективність є основним якісним фактором економічного зростання організації, оскільки забезпечує абсолютне зростання її результатів при тій же величині зусиль. Економічна ефективність включає в себе рентабельність, яка є загальним показником ефективності.
10	Стригуль Л. С., Тур Г. Є., Нгуєн Т. М. Х.	2019	Ефективність виробництва визначається наявністю, станом усіх факторів виробництва: земельних та трудових ресурсів, основних виробничих і оборотних засобів.
11	Вікіпедія	2020	Ефективність виробництва являє собою комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва і робочої сили за певний проміжок часу.
12	Полозова Т. В., Обєд Лара Ходор	2020	Економічна ефективність – це відношення результату (ефекту) до використаних ресурсів (витрат). На рівні виробничого підприємства модифікованою формою єдиного критерію ефективності його діяльності визнається максимізація прибутку.
13	Отенко І. П.	2020	Ефективність – основне поняття та критерій діяльності підприємства Економічна ефективність характеризує зв'язок між обсягом ресурсів і кількістю та якістю продукту, який було вироблено.
14	Ачкасова Л. М.	2023	Ефективність – відношення результату діяльності до витрат, пов'язаних із отриманням цього результату.
15	Деренська Я. М.	2023	Ефективність – це інтегрована економічна категорія, яка відображає «виробничі відносини щодо економії сукупних затрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату».

Джерело: складено автором із використанням [6, с. 104-105 ;8, с. 191; 10, с. 149; 11; 12, с. 288; 13, с. 97; 14; 15, с. 275; 16, с. 191]

Дослідження літературних джерел показує, що в оглядових статтях наведені різні визначення авторів публікацій щодо поняття ефективності [6, 8, 12, 15, 17, 20] та інші. Розглянемо деякі з них. Наприклад, економіст В. Г. Андрійчук вважає, що ефективність – «...це економічна категорія, яка відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. Категорію «ефективність» він щільно пов'язує з поняттям «рентабельне ведення виробництва», причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо-спожиті ресурси). Щодо поняття «економічна ефективність – це таке співвідношення між результатами виробництва і ресурсами, при якому отримують вартісні показники ефективності виробництва». Вчений Ю. П. Сурмін розглядає ефективність як показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей.

Отже більшість авторів розуміють категорію ефективності як відношення ефекту до витрат чи ресурсів, які були затрачені на його досягнення. Такий підхід називають витратним (або затратним). Суть такого підходу полягає в тому, що економічна ефективність виступає як результат співвідношення результатів діяльності і затрат. Ми погоджуємось із поглядом науковців Т. С. Голубевої та І. В. Колос, які зазначають, що для визначення економічної ефективності діяльності підприємства слід порівнювати результати діяльності (економічний ефект) з витратами або ресурсами, які забезпечили цей результат [19, с. 67].

Видатна українська вчена Т. В. Полозова за проведеним аналізом літературних джерел щодо визначення економічної ефективності діяльності підприємства дійшла до висновку, що «економічна ефективність – це відношення результату (ефекту) до використаних ресурсів (витрат).

На рівні виробничого підприємства модифікованою формою єдиного критерію ефективності його діяльності визнається максимізація прибутку» [15, с. 275].

При чому обов'язковою умовою оцінювання показника, як зазначено у даній науковій статті, визначено таке «...рівень ефективності діяльності промислового або виробничого підприємства, який є відносним, а не абсолютним показником, є зіставлення отриманого підприємством результату – прибутку з витратами або використаними ресурсами. Таким чином, за результатами зіставлення прибутку з витратами формується рентабельність або норма рентабельності» [15, с. 275].

У науковому середовищі існують різні підходи щодо визначення економічного поняття ефективності. Було виділено серед них основні підходи, опис яких наведено на рис. 1.1.

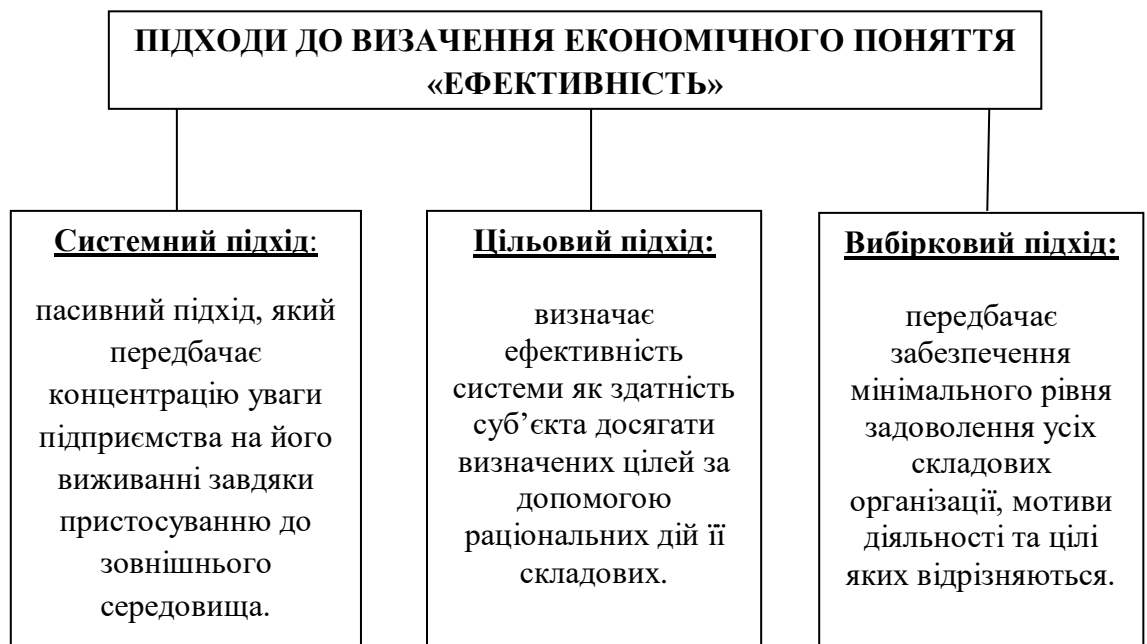

Рисунок 1.1 – Підходи до визначення економічного поняття «ефективність»

Джерело: складено автором із використанням [21, 24, 25]

Наведемо стисло характеристику сутності кожного із підходів.

Системний підхід. Відповідно до системного підходу, який за своєю сутністю є пасивним, менеджери всіх рівнів управління акцентують свою увагу на внутрішніх характеристиках підприємства, Тому цей підхід розглядають більш придатним для оцінки діяльності бюджетних організацій.

Цільовий підхід. Раціоналізм цільового підходу полягає у виборі такого варіанту використання ресурсів, який би забезпечив досягнення встановлених цілей за умови мінімізації витрат.

Вибірковий підхід. Його особливістю є ідентифікація стратегічних складових, а також визначення ступеня їх впливу на діяльність підприємства в цілому.

Проте науковці виокремлюють наявність затратного та ресурсного підходів. Наприклад, вчена Г. О. Пудічева стверджує, що при затратному підході економічний ефект співвідносять з витратами в цілому, а при ресурсному – з витратами певних видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових та інших) [23, с. 22]. Отже економічна ефективність діяльності промислового підприємства відображає ступінь використання його ресурсів і засобів.

Проведені дослідження за базовими поняттями «ефект» (мається на увазі економічний ефект) та «ефективність» (мається на увазі економічна ефективність) показали, що економісти – дослідники приділяють значну увагу питанням, пов'язаним саме із економічною ефективністю діяльності підприємств.

За результатами узагальнення отриманої інформації щодо ефективності можна вважати, що «поняття економічної ефективності є похідним від поняття економічний ефект» [22]. Адже ефект, як було з'ясовано раніше, відображає в абсолютному виразі отриманий економічний результат діяльності підприємства. Економічна ефективність визначається співвідношенням економічного ефекту до певних витрат чи ресурсів, які було затрачено підприємством для його досягнення.

Діяльність українських промислових підприємств відбувається у теперішній час в умовах мінливого, непередбачуваного за характером та особливостями впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Їх негативний вплив відчувають майже усі підприємства промисловості країни.

Тому важливого значення набуває прийняття управлінських рішень щодо забезпечення економічної ефективної виробничо-господарської діяльності промислових підприємств, які виробляють необхідну споживачам продукцію, надають послуги ділового характеру або виконують за укладеними договорами певні види необхідних робіт. На рис. 1.2 наведено укрупнену класифікацію факторів впливу зовнішнього середовища та факторів впливу внутрішнього середовища на економічну ефективність діяльності підприємства.

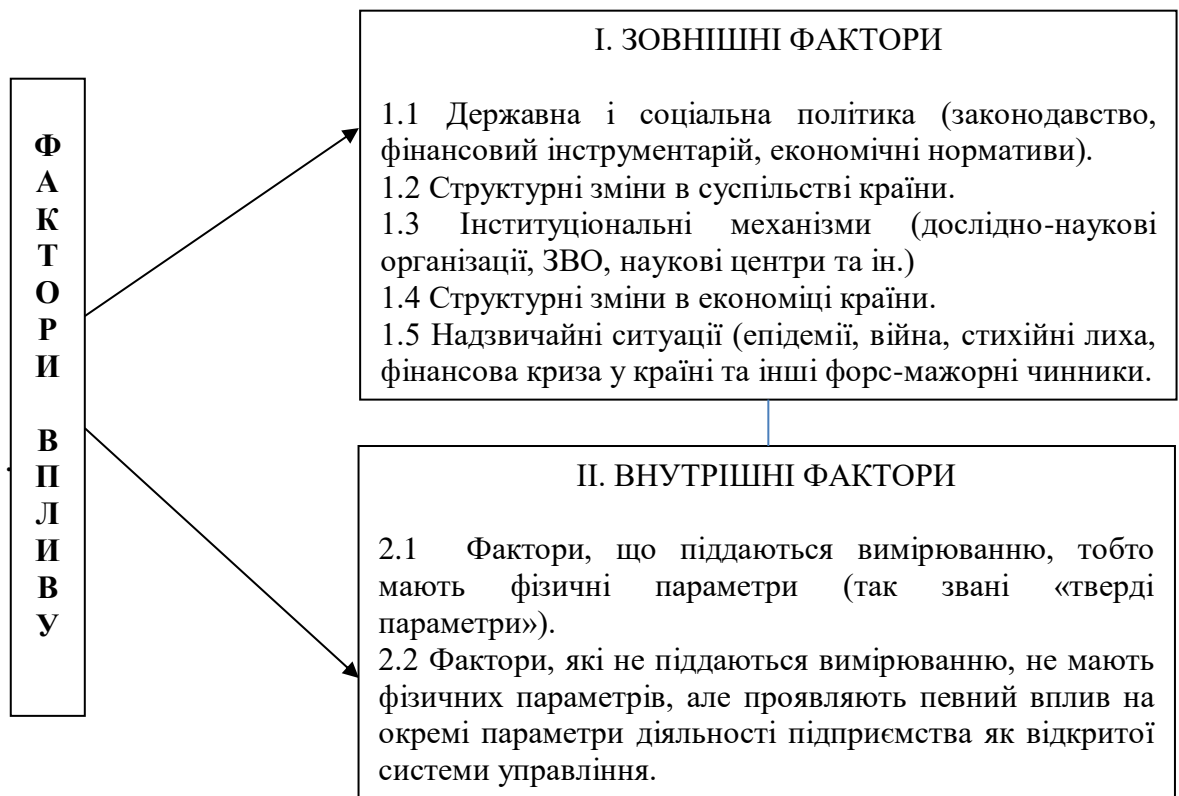

Рисунок 1.2 – Зовнішні та внутрішні фактори впливу на економічну ефективність діяльності промислового підприємства

Джерело: складено автором із використанням [22, 24, 25]

Фактори зовнішнього середовища у теперішню воєнну годину чинять значний вплив також і на внутрішнє середовище підприємств, а саме:

- ступінь забезпечення запасами сировини, комплектуючими, напівфабрикатами тощо;
- забезпеченість матеріальними ресурсами, що створює додаткові логістичні проблеми для промислового підприємства;
- забезпеченість трудовими ресурсами підприємства взагалі;
- забезпеченість висококваліфікованими фахівцями підприємства у період міграції населення за кордон;
- постійне вирішення комплексу проблем забезпечення фізичної безпеки трудової діяльності працівників підприємства;
- підтримка психологічного стану членів колективу;
- труднощі забезпечення фінансовими, інвестиційними, інформаційними та іншими видами ресурсів

Така ситуація спонукає підприємців та керівників до постійного пошуку резервів та шляхів підвищення ефективності використання всіх ресурсів у процесі діяльності свого підприємства.

У той же час «підвищення ефективності господарювання вітчизняних підприємств сприятиме соціально-економічному розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір» [24, 25].

За цих причин теоретиками та практиками важливою вважається задача розгляду підходів до визначення категорій (понять) «економічний ефект» та «економічна ефективність». Доречно також зауважити, що «...економічний ефект, як відомо, характеризується певним результатом, який є наслідком зміни стану окремого промислового підприємства під впливом різноманітних факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ» [23, с. 22].

Підвищення ефективності діяльності промислових підприємств є важливою задачею, змістовне наповнення якої та строки виконання

запланованих заходів залежать від характеру впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому пошуку шляхів підвищення, забезпечення рівня ефективності діяльності підприємства передуює аналіз існуючих її видів, які залежать від класифікаційних ознак.

Класифікацію можна провадити відповідно до різних підходів, що залежить від установленної мети та вибору переліку класифікаційних ознак, про що свідчать публікації вчених [6, с. 108-110; 21, с. 24-25; 22, с. 22; 23, с. 202-205]. У таблиці 1.4 наведено можливий варіант видів економічної ефективності діяльності промислового підприємства за класифікаційними ознаками.

Таблиця 1.4 – Види економічної ефективності діяльності промислового підприємства в залежності від класифікаційних ознак

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид ефективності
1	2	3
1	Рівень об'єкта господарювання	1.1 Ефективність підприємства; 1.2 ефективність структурного підрозділу підприємства; 1.3 ефективність видів економічної діяльності підприємства.
2	Тип процесу	2.1 Ефективність бізнес-процесів підприємства; 2.2 ефективність функціональних сфер діяльності підприємства; 2.3 ефективність виробничих процесів.
3	Характер витрат	3.1 Ефективність витрат, під якою розуміється ефективність поточних і сукупність витрат на ефективність капіталовкладень; 3.2 ефективність ресурсів, тобто ефективність оборотних і необоротних активів, трудових, інформаційних, фінансових, інтелектуальних та природних ресурсів
4	Умови оцінки	4.1 Реальна ефективність, яка характеризується співвідношенням фактичного рівня результатів і витрат за даними бухгалтерського обліку підприємства; 4.2 розрахункова ефективність, яка характеризується співвідношенням проєктних показників і витрат.
5	Характер витрат	5.1 Ефективність витрат, під якою розуміється ефективність поточних і сукупність витрат на ефективність капіталовкладень; 5.2 ефективність ресурсів, тобто ефективність оборотних і необоротних активів, трудових, фінансових, інформаційних, інтелектуальних та природних ресурсів

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
6	Наслідки отриманих результатів	<p>6.1 Економічна, для якої є характерним порівняння економічного ефекту з витратами;</p> <p>6.2 соціальна, яка визначається співвідношенням соціального ефекту та витрат, що привели до отримання цього ефекту;</p> <p>6.3 соціально-економічна, яка характеризується порівнянням соціально-економічного ефекту та сукупних витрат, які призвели до отримання цього ефекту;</p> <p>6.4 соціально-екологічна, яка визначається співвідношенням соціально-екологічного ефекту (зміни умов діяльності людини у суспільстві) та витрат, що призвели до отримання цього ефекту.</p>
7	Вид господарської Діяльності	<p>7.1 Ефективність операційної діяльності, що характеризується співвідношенням результатів і витрат операційної діяльності підприємства;</p> <p>7.2 ефективність інвестиційної діяльності, що характеризується співвідношенням результатів і витрат інвестиційної діяльності підприємства;</p> <p>7.3 ефективність фінансової діяльності, для якої характерним є співвідношення результатів і витрат фінансової діяльності;</p> <p>7.4 ефективність підприємства, що характеризується співвідношенням результатів і витрат від його звичайної діяльності.</p>
8	Основні бізнес-процеси	<p>8.1 Ефективність дослідження ринку;</p> <p>8.2 ефективність закупівельної діяльності;</p> <p>8.3 ефективність транспортування товарів;</p> <p>8.4 ефективність зберігання товарів;</p> <p>8.5 ефективність реалізації товарів.</p>
9	Ступінь зростання ефекту	<p>9.1 Первісна (одноразова) ефективність;</p> <p>9.2 мультиплікативна ефективність, що характеризує повторюваність ефективності.</p>
10	Момент здійснення розрахунку	<p>10.1 Ефективність фактична;</p> <p>10.2 ефективність планова.</p>
11	База порівняння	<p>11.1 Ефективність витратна;</p> <p>11.2 ефективність ресурсна;</p> <p>11.3 ефективність доходна.</p>
12	Вид оцінюваної діяльності	<p>12.1 Ефективність управління;</p> <p>12.2 ефективність маркетингової діяльності;</p> <p>12.3 ефективність фінансової діяльності;</p> <p>12.4 ефективність виробничої діяльності;</p> <p>12.5 ефективність виробничої діяльності;</p> <p>12.6 ефективність кадрової діяльності;</p> <p>12.7 ефективність інвестиційної діяльності;</p> <p>12.8 ефективність інноваційної діяльності;</p> <p>12.9 ефективність зовнішньоекономічної діяльності.</p>

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
13	Спосіб визначення	13.1 Комплексна ефективність; 13.2 експрес-ефективність; 13.3 фундаментальна ефективність.
14	Рівень абстрагованості аналізу	14.1 Теоретична (прогнозна, проєктна) економічна ефективність; 14.2 практична (реальна) економічна ефективність; 14.3 результатна економічна ефективність.
15	Мета визначення	15.1 Абсолютна (загальна) ефективність, яка характеризується співвідношенням загальної величини результату та окремих видів витрат; 15.2 порівняльна ефективність, яка визначається як результат порівняння декількох альтернативних варіантів рішення певного завдання та відображує відносну економію витрат.
16	Стейкхолдери	16.1 Ефективність для власників; 16.2 ефективність для постачальників; 16.3 ефективність для персоналу; 16.4 ефективність для покупців; 16.5 ефективність для кредиторів; 16.6 ефективність для держави.

Джерело: складено автором із використанням [8; 21, с. 202-205; 22, с. 24-25; 23, с. 22]

Наведена вище інформація свідчить про те, що існує багато ознак, які є характерними для різних видів економічної ефективності підприємства. Тому доцільно зауважити таке [23]:

- наведені ознаки можуть бути корисними при оцінці економічної ефективності господарських процесів на підприємстві;
- для оцінювання показників економічної ефективності діяльності промислового підприємства необхідно використовувати достатньо велику кількість різноманітних конкретних чисельних показників.

Таким чином, можна прийти до висновку, що економічна ефективність є багатогранним поняттям, яке відрізняється від результативності [23]. Показник результативності є ступенем відповідності певних результатів поставленим цілям та плановим завданням. Економічна ефективність є фактично ступенем відповідності певних ефектів величинам, що

характеризують обсяги ресурсів, витрат, собівартості, доходів від реалізації продукції тощо. Укрупнений варіант схеми формування економічної ефективності виробничо-господарської діяльності промислового підприємства наведено на рис. 1.3.

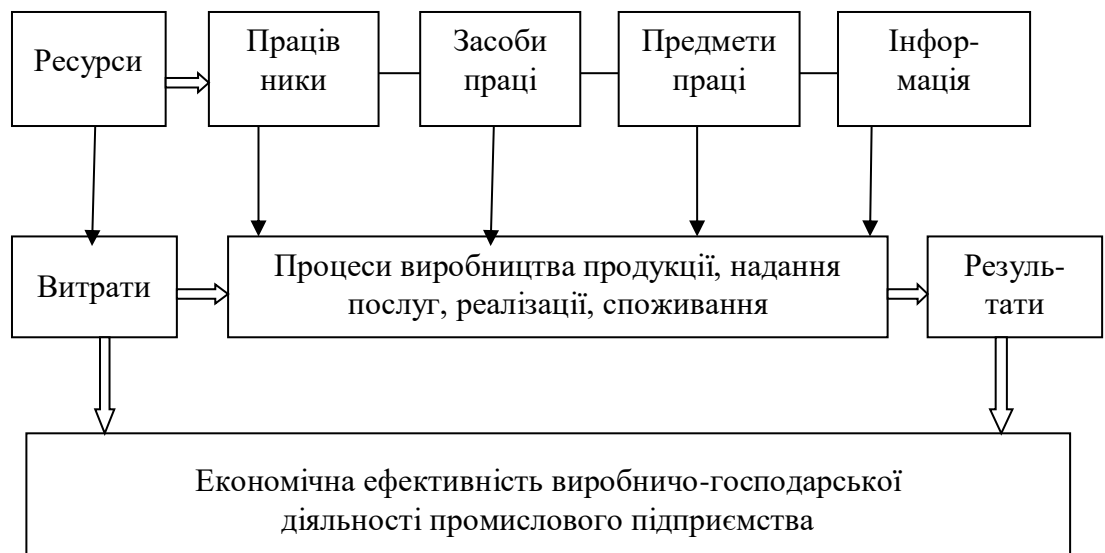

Рисунок 1.3 – Схема формування економічної ефективності виробничо-господарської діяльності промислового підприємства

Джерело: складено автором із використанням [27, с. 11; 28, с. 269; 29; 30]

Отже представлена схема наочно ілюструє формування економічної ефективності промислового підприємства як підсумок порівняння його результатів та витрат.

У якості результату може бути прибуток чистий або неоподаткований, чистий дохід від реалізації продукції (продукту, робіт, послуг). У якості витрат перш за все виступає собівартість товарної продукції, яка характеризує витрати на виробництво продукції. Собівартість реалізованої продукції характеризує витрати на виробництво і збут, які має підприємство-товаровиробник.

Собівартість валової продукції – це витрати підприємства протягом певного періоду (рік, квартал, місяць) на виробництво і реалізацію продукції, що перебуває на всіх стадіях виробничого циклу (реалізована/товарна продукція, незавершене виробництво). Підсумовуються витрати на виготовлення і збут продукції уже реалізованої, готової для реалізації та тієї, яка ще виробляється. Отже цілі обліку собівартості продукції є такими, як: «...а) своєчасне, повне і достовірне визначення фактичних витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції; б) розрахунки фактичної собівартості окремих видів і усієї продукції; в) контроль за використанням матеріальних, трудових і грошових ресурсів» [28, с. 262-263].

Таким чином ефективність діяльності підприємства є складним і багатоаспектним економічним поняттям, яке доцільно розглядати як комплексне оцінювання результатів використання всіх видів ресурсів, як результативність діяльності, що визначається відношенням отриманого ефекту до витрачених ресурсів та як міру досягнення поставлених цілей для максимального задоволення потреб цільового ринку й отримання запланованого рівня прибутку. У запропонованому визначенні встановлено, що ефективна діяльність підприємства виражається не лише в ефекті, отриманого від економічного використання ресурсів, але й у досягненні поставлених цілей [26-29]. Головним показником, або критерієм чи індикатором ефективності діяльності промислового підприємства є отриманий підприємством прибуток за плановий термін часу.

1.3 Аналіз моделей оцінки рентабельності підприємства

Сьогоднішня діяльність українських промислових підприємств відбувається в умовах нестабільного, непередбачуваного, мінливого за характером та особливостями впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Їх негативний вплив відчувають майже усі підприємства промисловості країни. За цих умов важливого значення набуває прийняття управлінських рішень щодо забезпечення економічної ефективної виробничо-господарської діяльності промислових підприємств, які виготовляють необхідну споживачам та ЗСУ продукцію, надають послуги або виконують певні види робіт, у тому числі соціально-реабілітаційного та психологічного характеру.

У науковому середовищі існують не тільки різні підходи до визначення дефініції «економічна ефективність» та «економічний ефект», а також існують відповідно й різні підходи до змістовного наповнення науково-методичних розробок щодо оцінки окремих показників рентабельності. Це стосується публікацій відомих зарубіжних економістів, таких, як: І. Ансофф, М. Армстронг, А. Барон, І. Бланк, М. Блауг, Є. Брігхем, У. Дейвід, П. Друкер, Р. Каплан, Д. Нортон, Ф. Фабоцці, А. Хоскінг та ін. Але ми вважаємо, що існують деякі питання методологічного характеру, які потребують подальшого дослідження. У перспективі, на нашу думку, потребує особливої уваги моделювання процесу оцінки інтегрального показника економічної ефективності діяльності малого промислового підприємства.

Установлено раніше, що економічна ефективність визначається співвідношенням економічного ефекту до певних витрат чи ресурсів, які було затрачено підприємством для отримання запланованого результату. Тобто при розрахунку рентабельності, як узагальненого показника ефективності виробничо-господарської, ринкової діяльності промислових підприємств,

використовуються з одного боку показники виторгу (чистого доходу) від реалізації продукції (продуктів, робіт, наданих послуг) та прибутку (чистого або неоподаткованого), а з іншого боку виступають різні види витрат підприємства.

Сукупність питань щодо рентабельності не втрачає актуальності та досі залишається об'єктом наукових досліджень багатьох економістів, аналітиків, вчених, науковців, стейкхолдерів, інвесторів, тор-менеджерів та ін.

Доцільним є визначення ознак, за якими частіше класифікуються види економічної ефективності діяльності підприємства (рис. 1.4).

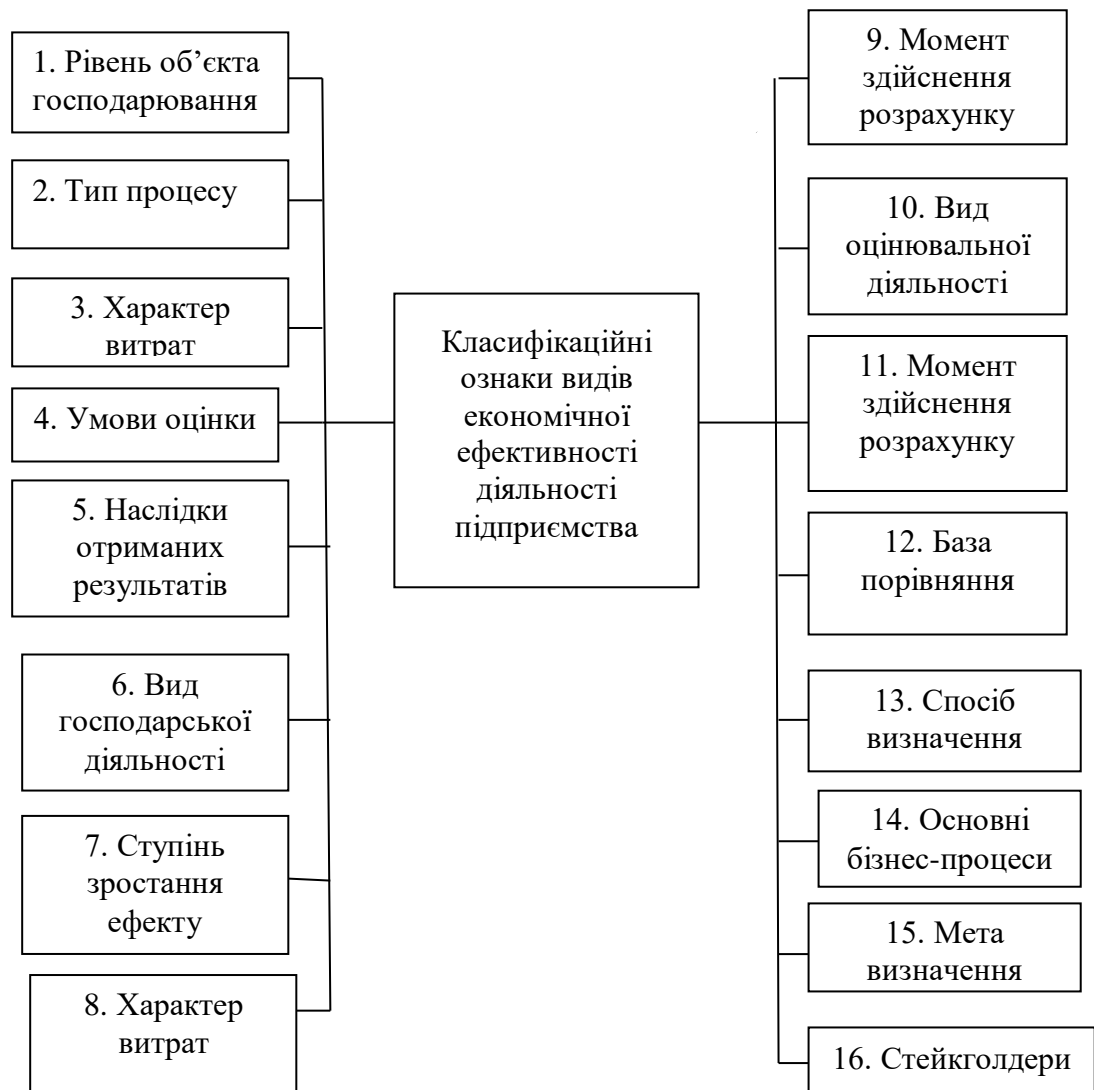

Рисунок 1.4 – Класифікаційні ознаки видів економічної ефективності діяльності промислового підприємства

Джерело: складено автором із використанням [22, с. 24-25; 23, с. 22]

Як відомо, економічна ефективність – рентабельність визначається співвідношенням економічного ефекту до певних витрат чи ресурсів, які було затрачено підприємством для досягнення. Але у науковому середовищі відсутній єдиний погляд вчених не тільки на види рентабельності, а також в окремих випадках і на алгоритм розрахунку одного й того ж її виду.

Отже можна зробити висновок, що оцінювати показники економічної ефективності діяльності промислового підприємства необхідно, перш за все, залежно від обраної класифікаційної ознаки, як це було визначено раніше (укрупнено – рис. 1.3, детальніше – таблиця 1.4). Наведена інформація свідчить про те, що:

- ці ознаки можуть бути корисними при оцінці ефективності господарських процесів на підприємстві;
- для оцінки показників ефективності діяльності підприємства необхідно використовувати достатньо велику кількість різноманітних конкретних чисельних показників;
- рентабельність, як категорія економічної ефективності, уявляє собою багатогранне поняття і саме тому потребує достатньої уваги представників наукового середовища.

Таку точку зору поділяє вчений О. М. Синіговець, який вважає, що «...значна частина проблем оцінювання ефективності діяльності підприємства потребує детального вивчення з точки зору забезпечення врахування тенденцій розвитку, ролі різних напрямів діяльності, досягнення різних цілей» [26].

Автори наукової публікації [15] – відома вчена Т. В. Полозова та Обеїд Лара Ходор запропонували оцінювати економічну ефективність діяльності підприємства за певною системою показників, до яких віднесено такі, як:

- показники ефективності використання ресурсів й їх віддачу;
- показники рентабельності;
- показники ринкової та підприємницької активності;

- показники платоспроможності;
- показники фінансової стабільності підприємства [15, с. 279].

Не можливо не погодитися з тим, що «...визначення ефективності є основою загальної оцінки бізнес-процесів, оцінки конкурентоспроможності підприємств, формування мотивованої поведінки. Оцінка ефективності може визначатися ефективністю бізнесу в цілому, економічним обґрунтуванням інноваційних та інвестиційних заходів» [26]. Вважається, що безумовно існують проблеми, які обумовлені відсутністю єдиного підходу до оцінки економічної ефективності діяльності підприємства при наявності багатьох класифікаційних ознак, про що було зазначено вище.

Узагальнюючим показником ефективності діяльності підприємства визнається у середовищі економістів рентабельність. Виділяють такі види рентабельності підприємства, як:

- рентабельність виробництва;
- рентабельність активів або загальна рентабельність;
- рентабельність продажів;
- рентабельність капіталу;
- рентабельність загальних витрат;
- валова рентабельність;
- рентабельність активів;
- рентабельність обігових активів;
- рентабельність продукції;
- рентабельність інвестицій;
- чиста рентабельність продажу;
- рентабельність операційної діяльності та інші [26-39].

До часткових показників рентабельності можна віднести продуктивність праці, фондівдачу, фондоозброєність та ін.

У таблиці 1.5 наведено алгоритми розрахунку ряду найбільш уживаних показників рентабельності підприємства.

Таблиця 1.5 – Алгоритми розрахунку показників рентабельності підприємства

№з/п	Назва показника рентабельності	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника
1	2	3	4
1	Рентабельність активів	$R_{акт} = (\text{чистий прибуток} / \text{середньорічна вартість активів}) \times 100\%$	Показує ефективність використання активів підприємства для генерації прибутку
2	Рентабельність пасивів	$R_{пас} = (\text{чистий прибуток} / \text{валюта балансу}) \times 100\%$	Відображає ефективність внутрішньої політики менеджменту з точки зору доходів та витрат
3	Рентабельність власного капіталу	$R_{вк} = (\text{чистий прибуток} / \text{середнє річне значення власного капіталу}) \times 100\%$	Вказує, скільки прибутку було згенеровано на кожен гривню залучених власних коштів
4	Рентабельність бізнесу	$R_{б} = (\text{чистий прибуток} / \text{ціна активів}) \times 100\%$	Вказує обсяг чистого прибутку, який генерують активи
5	Рентабельність валового прибутку	$R_{вп} = (\text{валовий прибуток} / \text{чиста виручка від реалізації}) \times 100\%$	Показник показує частку валового прибутку в обсязі продаж підприємства
6	Рентабельність діяльності підприємства	$R_{д} = (\text{чистий прибуток} / \text{загальнопромислова собівартість}) \times 100\%$	Відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і який вказує на якість управлінських рішень у сфері фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства
7	Рівень загальної рентабельності основних засобів	$R_{зр} = (\text{чистий прибуток} / \text{середньорічна сума основних засобів}) \times 100\%$	Цей показник є одним із найбільш узагальнюючих показників виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства
8	Рентабельність продукції	$R_{пр} = (\text{прибуток від реалізації продукції} / \text{собівартість реалізованої продукції}) \times 100\%$	Даний показник характеризує: економічну вигоду від реалізації виготовленої продукції; ефективність роботи підприємства в цілому та його ресурсів

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4
9	Рентабельність продажів (реалізації)	$R_{\text{прод}} = (\text{чистий прибуток} / \text{чистий дохід від реалізації продукції}) \times 100\%$	Один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства. Він показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції. Характеризує доходність операційної діяльності підприємства
10	Рентабельність інвестицій	$R_{\text{інв}} = (\text{чистий прибуток} / \text{обсяг початкових інвестицій}) \times 100\%$	Використовується для: порівняння показника підприємства з середніми галузевими показниками; аналізу фінансового стану підприємства, на основі якого приймають інвестиційні рішення
11	Рентабельність обігових активів	$R_{\text{оа}} = (\text{чистий прибуток} / \text{обігові активи}) \times 100\%$	Показник характеризує можливість підприємства забезпечити отримання чистого прибутку по відношенню до суми обігових активів. Зростання цього показника свідчить про більш ефективніше використання обігових коштів
12	Рентабельність загальних витрат	$R_{\text{зв}} = (\text{чистий прибуток} / \text{загальні витрати}) \times 100\%$	Показник характеризує прибутковість загальних витрат підприємства за певний термін часу

Джерело: складено автором із використанням [26-36]

Отже аналіз наведеної вище інформації дозволяє зробити певні висновки, а саме:

- рентабельність є відносним показником;
- існує значне розмаїття видів рентабельності;
- показники рентабельності необхідні для аналізу господарської та економічної діяльності промислових підприємств;

– значна частина проблем оцінювання ефективності діяльності підприємства потребує детального вивчення з точки зору забезпечення врахування тенденцій розвитку, ролі різних напрямів діяльності, досягнення різних цілей;

– існує невизначеність пріоритетів оцінювання ефективності діяльності підприємства в залежності від їх розміру;

– спостерігається відсутність єдиного науково-методичного підходу до оцінки ефективності діяльності промислових підприємств;

– існує залежність розміру рентабельності від чисельного значення собівартості підприємства, який щільно пов'язаний із його прибутком.

Вчена І. М. Бойчик надає таке визначення собівартості, як показника, котрий впливає на показники прибутку підприємства, а значить і на показники рентабельності підприємства. «Собівартість продукції – це вартісна форма поточних витрат підприємства на підготовку виробництва, виготовлення продукції та її збут» [37, с. 275]. Саме цей показник застосовують у розрахунках показників, які характеризують економічну ефективність діяльності промислових підприємств. Також собівартість продукції виконує ще й інші функції, тому що виступає у якості грошового виразу витрат промислового підприємства-товаровиробника на виробництво і реалізацію продукції та одночасно характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, тому що «...у ній відображаються рівень організації виробничих та інших процесів, технічний рівень виробництва, рівень продуктивності праці та ін.» [37, с. 275].

Отже можна вважати, що основним джерелом зростання прибутку, а значить і рівня економічної ефективності – рентабельності підприємств виступає зниження собівартості продукції, виконаних робіт, наданих послуг. До основних напрямів зниження собівартості віднесено зниження таких витрат [28, с. 358-363], які пов'язані із:

- дослідженням ринку, аналізом попиту на продукцію підприємства, дослідженням діяльності конкурентів, проведенням внутрішньофірмових досліджень;
- підготовкою та освоєнням технології виробництва інноваційної продукції;
- процесом виробництва продукції;
- обслуговуванням виробничого процесу та управління ним;
- логістичним маркетингом продукції;
- забезпеченням працівниками виробничого процесу, їх підготовкою та підвищенням кваліфікації, у тому числі проведенням їх реабілітації;
- удосконаленням процесу виробництва та праці в умовах війни особливо, підвищенням його ефективності (крім капітальних витрат);
- екологічними дослідженнями з метою використання та охорони природних ресурсів, особливо після закінчення війни на території України.

Визначаючи роль і значення рентабельності для оцінки діяльності підприємства, у статтях [38, 39] доведено, що «...показники рентабельності виміряють доходність підприємства з різних позицій та можуть бути згруповані відповідно до інтересів учасників економічного процесу. Особлива увага приділена актуальним питання факторного аналізу рентабельності виробництва» підприємств. У наукових працях з метою аналізу рентабельності діяльності підприємства було запропоновано до використання детерміновану факторну мультиплікативну модель рентабельності. Але суттєвим недоліком мультиплікативної моделі є те, що у випадку рівняння нулю одного із множників використання такої моделі становиться неможливим. За цією причиною у третьому розділі даної роботи буде розроблено адитивну модель інтегрального показника оцінки рентабельності малого промислового підприємства.

Висновки до першого розділу

Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячено дослідженню теоретико- методологічних аспектів визначення ефективності діяльності підприємств промислового сектору вітчизняної економіки. Було приділено увагу розгляду особливостей, які представляють ефект та ефективність як важливі категорії теорії ефективності. Надано характеристику видів економічних ефектів від впровадження науково-дослідних робіт. Також було проведено класифікацію видів ефекту та представлено характеристику їх показників. Розглянуто хронологію інтерпретації вченими економістами дефініції економічної категорії «ефективність», які у своїх працях розглядали саме економічну ефективність діяльності суб'єктів господарювання – промислових підприємств.

Установлено, що серед науковців існують різні підходи щодо визначення економічного поняття ефективності. Тому було виділено серед них основні підходи та надано їх опис. Наведено укрупнену класифікацію факторів впливу зовнішнього середовища та факторів впливу внутрішнього середовища на економічну ефекти Розглянуто види економічної ефективності діяльності промислового підприємства в залежності від сукупності конкретних ознак.

Складено схему формування економічної ефективності виробничо-господарської діяльності промислового підприємства. Проведено аналіз моделей оцінки рентабельності підприємства, складено алгоритми розрахунку цих показників.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ХОУМНЕТ»

2.1 Загальна характеристика виробничо-господарської діяльності підприємства

У якості фактологічної бази проведення досліджень у даній кваліфікаційній роботі було обрано мале промислове підприємство ТОВ «ХОУМНЕТ».

Дане підприємство було зареєстроване 12.10.2010 за адресою: Україна, м. Київ, Бульвар Академіка Вернадського, будинок 34/1, офіс 12. Розмір статутного (уставного) капіталу підприємства складає 1000,00 грн.

Повна назва юридичної особи – Товариство з обмеженою відповідальністю «ХОУМНЕТ», скорочено – ТОВ «ХОУМНЕТ» відповідно [40].

Статут юридичної особи станом на 20.09.2024 – не перебуває у процесі припинення діяльності.

Код ЄДРПОУ, котрий є унікальним ідентифікаційним номером юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України, створеному в 1996 році, для ТОВ «ХОУМНЕТ» – 3711102. Код Статус з ЄДР зареєстровано [40].

Організаційно-правовою формою ТОВ «ХОУМНЕТ» є недержавна власність.

Відповідно Додатку 1 до національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність (пункт 4 розділу 1) ТОВ «ХОУМНЕТ» є малим промисловим підприємством.

Дане підприємство свою виробничо-господарську діяльність веде в умовах конкурентного середовища, яке представлено такими юридичними

особами, як: ТОВ НПК «ХОУМ-НЕТ», ТОВ НПК «ХОУМНЕТ», ТОВ «НашНет», ТОВ «ФриНет», ТОВ «ЛаНет», ТОВ «IPnet», ТОВ «W-Net» та ін.

Види діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» поділяються на основні та інші [40]. Діяльність підприємства у сфері проводового електрозв'язку (код 6110) відноситься до основних видів його діяльності за КВЕД 2762. Такі види діяльності підприємства, як: електромонтажні роботи (43.21); діяльність посередників, що спеціалізуються в торгівлі іншими товарами (46.18); виробництво ювелірних і подібних виробів (32.12) відносяться до інших видів діяльності.

Мале промислове підприємство ТОВ «ХОУМНЕТ» перебуває на обліку в органах доходів та зборів (за даними з податкових реєстрів України).

Підприємство має Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ. Крім того, реєстрація даного підприємства в Реєстрі неприбуткових установ та організацій відсутня.

Підприємство ТОВ «ХОУМНЕТ» нещодавно приймало участь у тендерах. Воно отримало окремі лоти, серед яких можна виділити найбільш вагомі.

Мережеве обладнання – придбання запасних частин та матеріалів для ремонту та модернізації системи інформування через мережу Інтернет обсягом 76 одиниць.

Надання послуг із технічного обслуговування структурованої кабельної мережі та телекомунікаційного обладнання.

Надання послуг з технічного ремонту структурованої кабельної мережі й телекомунікаційного обладнання.

Телекомунікаційні послуги цілодобового доступу до мережі Інтернет (обсяг – 12 послуг) [41].

Було встановлено, що більш детальна інформація надається тільки в платних тарифах. У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні Державна

податкова служба України (ДПСУ) в травні 2022 року обмежила доступ до більшості публічних електронних реєстрів, де вона є розпорядником. Тому окремі дані з розділу «Податкова та інші державні органи», не оновлюються. окрім даних, які стосуються ряду реєстрів, а саме: реєстр платників ПДВ; реєстр платників єдиного податку; реєстр неприбуткових установ та організацій; реєстр «Великих платників податків».

Виробничо-господарська діяльність малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» регламентується чинним законодавством України [42-46].

Було розглянуто організаційну структуру управління малим промисловим підприємством ТОВ «ХОУМНЕТ». Організаційна структура управління суб`єктом господарювання – це «форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів [47].

Організаційну структуру управління також описують як впорядковану «...сукупність стійко взаємозалежних елементів, що забезпечують функціонування й розвиток організації як єдиного цілого» ... або як форму «... поділу й кооперації управлінської діяльності, у рамках якої здійснюється процес управління по відповідним функціях, спрямованих на вирішення поставлених задач і досягнення намічених цілей». Отже, виходячи з цих позицій організаційна структура управління представляється у вигляді «оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку й форм взаємодії між вхідними до її складу органами управління й працівниками» [47-50].

Для малого підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» організаційною структурою управління є лінійна, для якої характерною особливістю є те, що між її елементами існують лише одноканальні взаємодії. Це означає, що кожен підлеглий має лише одного лінійного керівника, який виконує всі адміністративні та інші функції у відповідному підрозділі [47]. Загальна кількість штатних працюючих на підприємстві станом на кінець 2021 року

складала 6 осіб. Станом на кінець 2022 року на підприємстві працювало 9 осіб. Станом на кінець 2023 року на підприємстві вже працює 10 осіб.

На рис. 2.1 наведено схему організаційної структури управління малим промисловим підприємством ТОВ «ХОУМНЕТ».

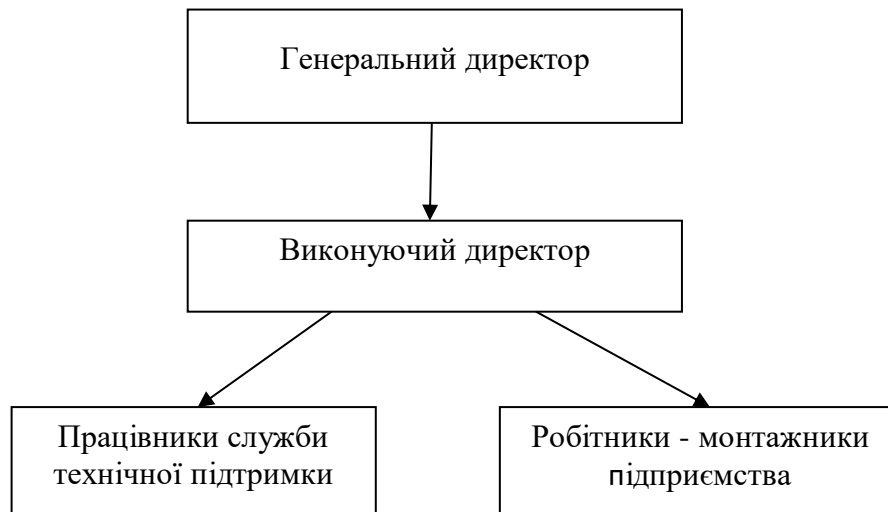

Рисунок 2.1 – Схема організаційної структури управління ТОВ «ХОУМНЕТ»

Джерело інформації: складено автором із використанням [47-50]

Лінійна організаційна структура підприємства забезпечує умови для раціонального керування та сприяє ефективної його діяльності. Управління досліджуваним підприємством здійснюється на основі організаційної структури, яка визначається підприємством самостійно. Лінійна організаційна структура управління підприємства дозволяє його керівництву домагатися не тільки отримання позитивних результатів процесу своєї комерційної діяльності, але й забезпечувати максимальне їх значення на галузевому ринку, тому що вона має такі властивості, як гнучкість та оперативність [49].

Існуюча організаційна структура управління ТОВ «ХОУМНЕТ» сприяє його успішній взаємодії з конкурентним середовищем, представленим такими підприємствами, як: НашНет, ФриНет, ЛаНет, ІРnet, ІТ телесеть, W-Net, Vega та інші.

За останній звітний 2023 рік були вивчені характеристики найважливіших факторів експрес-аналізу відповідно до вимог you-control. «Індекс експрес-аналізу відображає той рівень уваги, який варто приділити для подальшого дослідження компанії, застосовуючи інструментарій системи Youcontrol» [51].

За результатами оцінювання факторів, до яких віднесено такі, як: право суб'єктності, санкції, кваліфікаційні критерії, види діяльності, інституційні зміни, місце знаходження, судові рішення, заборгованість, власники, результати комплаєнс-оцінки та інші, основні з яких були описані вище у цьому підрозділі, можна зробити висновок про достатньо добрий стан існування та організації діяльності підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» у теперішній час.

2.2 Аналіз техніко-економічних показників діяльності малого підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»

Для проведення аналізу техніко-економічних показників діяльності досліджуваного малого промислового підприємства на галузевому ринку були ураховані рекомендації [52-54]. На передатестаційній практиці була зібрана та опрацьована статистична інформація, яка є необхідною для проведення аналізу сукупності техніко-економічних показників, які характеризують виробничо-господарську діяльність ТОВ «ХОУМНЕТ».

Основні документи фінансової звітності досліджуваного промислового підприємства, які були надані його керівництвом, це «Баланс» (форма № 1-м) та «Звіт про фінансові результати» (форма № 2-м).

У таблиці 2.1 за кожною формою документів фінансової звітності підприємства, які зазначені вище, наведено їх основне призначення та

вказано мету використання їх даних відповідно до [52-56]. Баланс підприємства відповідно до стандарту бухгалтерського обліку № 2 «Баланс підприємства» містить два основних складових розділу: Актив підприємства та Пасив підприємства. Кожен із цих складових має свої розділи. Так Актив Балансу містить: I розділ – Необоротні активи; II розділ – Оборотні активи; III розділ – Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. Пасив балансу містить: I розділ – Власний капітал; II розділ – Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення; III розділ – Поточні зобов'язання; IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

Таблиця 2.1 – Основне призначення та мета використання даних фінансової звітності підприємства

Форма звітності	Основне призначення	Мета використання інформації
1	2	3
1. Баланс	Показати наявність економічних ресурсів, які на дату балансу контролюються підприємством	Оцінка структури ресурсів підприємства, їх ліквідності та платоспроможності; прогноз майбутніх потреб у позиках; оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство може контролювати
2. Звіт про фінансові результати	Показати доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Оцінка та прогноз рентабельності діяльності підприємства, структури його доходів і витрат

Джерело інформації: складено автором із використанням [52-56]

Баланс підприємства відповідно до стандарту бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати» містить відповідну цифрову інформацію про фінансові результати діяльності підприємства станом на певний період року. Для складання даного звітного документу підприємство використовує результати розрахунків його доходів і витрат.

Таким чином, техніко-економічний аналіз основних показників досліджуваного підприємства було проведено на основі офіційної

статистичної звітності, яка має офіційну назву: «Фінансова звітність малого підприємства», до якої віднесено такі документи, як: форма № 1-м «Баланс», Код за ДКУД 1801006; форма № 2-м «Звіт про фінансові результати», Код за ДКУД 1801007.

Результати аналізу техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності малого підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» за КВЕД 61.10 розраховані за три роки з використанням описаних вище форм офіційної звітності даного підприємства та рекомендацій [57-59]. Отримані результати розрахунків наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Результати аналізу техніко-економічних показників діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»

Показник	Значення показника станом на кінець року			Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
	2021	2022	2023	абсолютне (+;-), гр.4-гр.2	відносне ((гр.4/гр.2) x100-100)
1	2	3	4	5	6
1. Необоротні активи, тис. грн	102,8	85,5	197,6	94,8	92,2
2. Знос, тис. грн	633,6	705,0	742,8	109,2	17,2
3. Основні засоби, тис. грн	102,8	85,5	197,6	94,8	92,2
4. Оборотні активи, тис. грн	619,4	696,3	1535,5	916,1	147,9
5. Баланс, тис. грн	722,2	781,8	1733,1	1010,9	140,0
6. Власний капітал, тис. грн	149,2	149,2	721,7	572,5	383,7
7. Поточні зобов'язання, тис. грн	573,0	632,6	1011,4	438,4	76,5
8. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	3299,5	3829,4	4994,8	1695,3	51,3
9. Витрати разом, тис. грн	3292,1	3829,4	4256,4	964,3	29,3
10. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	7,4	-	738,4	731,0	9878,4
11. Податок на прибуток, тис. грн	1,3	-	17,7	16,4	1261,5
12. Чистий прибуток, тис. грн	6,1	-	720,7	714,6	11714,8
14. Фондовіддача, тис. грн/тис. грн	32,1	44,8	25,3	-50,4	-21,2
15. Рентабельність продажу, %	1,8	-	14,4	12,6	700,0
16. Коефіцієнт амортизації, тис. грн /тис. грн	5,2	5,43	6,7	1,5	29,0
17. Фондоозброєність, тис. грн/осіб	17,1	9,5	19,8	2,7	15,8

Складено автором із використанням [57-59]

На основі отриманої реальної статистичної інформації малого промислового підприємства та на основі отриманих розрахункових даних, які наведено у графах 5 та 6 таблиці 2.2, можна зауважити таке.

Необоротні активи малого підприємства станом на кінець 2023 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. характеризуються позитивним абсолютним зростанням на 94,8 тис. грн. Відносне відхилення дорівнює 92,2%.

Зростання необоротних активів є доброю ознакою для продовження діяльності цього підприємства у подальшому за умови ефективного використання необоротних активів.

Абсолютне відхилення показника зносу за три останні роки аналізу склало 109,2 тис. грн. Відносне відхилення цього показника склало 17,2%.

Вартість основних засобів підприємства на кінець 2021 р. дорівнювала 102,8 тис. грн. Далі на кінець воєнного вже 2022 р. чисельне значення даного показника склало 85,5 тис. грн.

У наступному році мале підприємство адаптувалося до воєнної ситуації, керівництво знайшло можливість забезпечити абсолютне зростання своїх основних засобів, які на кінець 2023 р. досягли вартості 197,6 тис. грн. Це відповідає абсолютному зростанню вартості основних засобів на 94,8 тис. грн та відносному відхиленню – 92,2%.

Оборотні активи (гроші, різні запаси тощо) є тією складовою балансу, яка дуже важлива для нормального функціонування та розвитку підприємства.

Динаміка змін оборотних активів є позитивною на протязі трьох років: 619,4 тис. грн у 2021 р, 696,3 тис. грн у 2022 р, 1535,5 тис. грн станом на кінець 2022 р.

Така динаміка підтверджується абсолютним відхиленням значення даного показника, а саме у розмірі – 916,1 тис. грн та відносним відхиленням у розмірі 147,9 %.

Баланс малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» також характеризується позитивною динамікою росту (рис. 2.2).

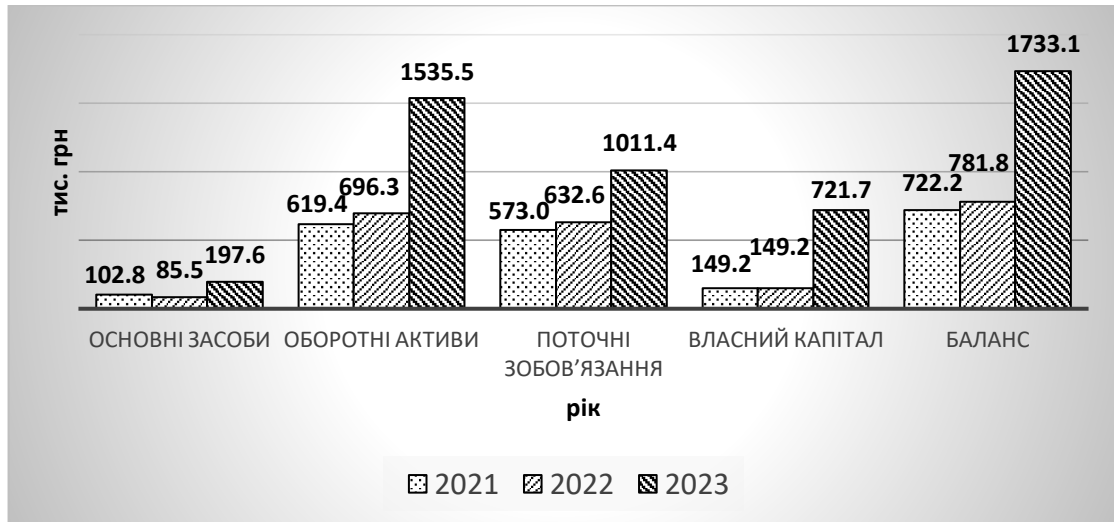

Рисунок 2.2 – Динаміка показників балансу підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»

Станом на кінець 2021 р. він мав значення 619,4 тис. грн, на кінець 2022 р. – 696,3 тис. грн, а на кінець 2023 р. – 1535 тис. грн.

Таке зростання даного показника у цілому залежить від зростання обсягу надання послуг у сфері проводового електрозв'язку.

Абсолютне відхилення балансу обсягом 916,1 тис. грн, а відносне – обсягом 147,9% вважаємо позитивним.

Важливу роль має власний капітал для кожного підприємства. Для досліджуваного малого підприємства характерними є такі зміни за часом цього показника:

- на кінець 2021 р. власний капітал мав значення 149,2 тис. грн;
- на кінець 2022 р. значення цього показника не змінилось;
- на кінець 2023 р. розмір власного капіталу зріс на 572,5 тис. грн та мав значення 721,7 тис. грн.

Така позитивна динаміка змін власного капіталу за три останніх роки відповідає відносному відхиленню у розмірі 383,7%.

Поточні зобов'язання підприємства протягом аналізованих трьох років мали тенденцію зростання: 2021 р. – 573,0 тис. грн, 2022 р. – 632,6 тис. грн, 2023 р. – 1011,4 тис. грн ймовірно за причини воєнної агресії. Тому абсолютне відхилення зросло на суму 438,4 тис. грн, а відносне відхилення склало 76,5%.

Далі розглянемо характер змін декількох основних показників фінансової звітності підприємства, а саме показників форми № 2-м «Звіт про фінансові результати».

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) характеризується стабільною динамікою змін, а саме:

- станом на кінець звітного періоду, тобто 2021 р., його чисельне значення складало 3299,5 тис. грн;
- станом на кінець 2022 р. значення даного показника мало зріст та склало 3829,4 тис. грн;
- станом на кінець 2023 р. значення шуканого показника складало вже 4949,8 тис. грн.

Наочне представлення зміни основних показників форми № 2-м досліджуваного малого промислового підприємства наведено на рис. 2.3.

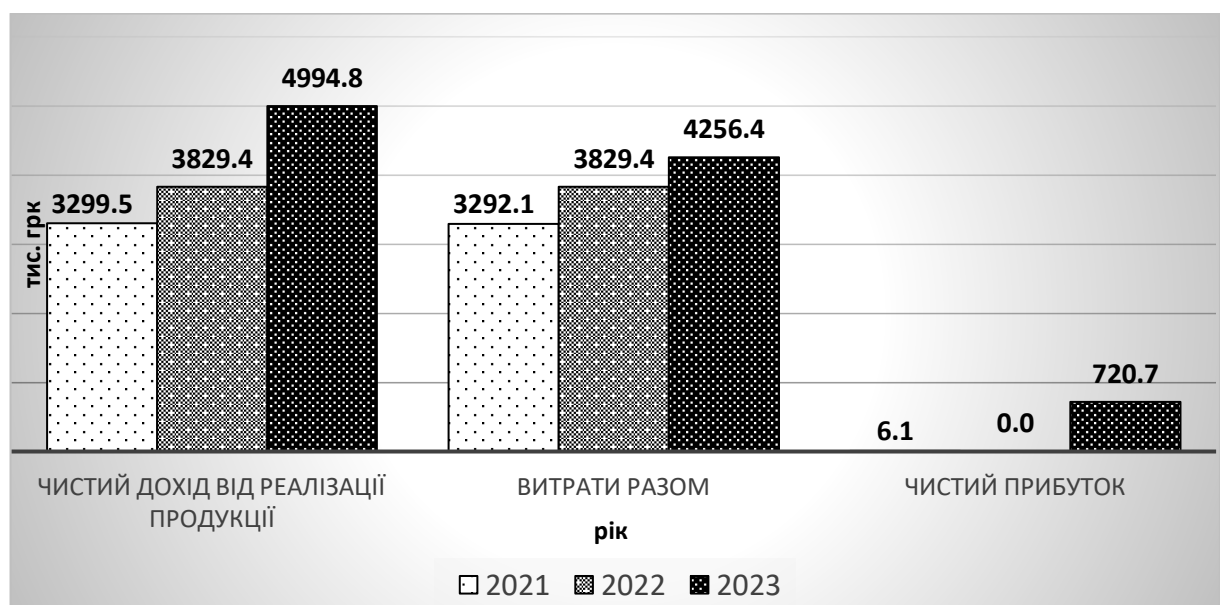

Рисунок 2.3 – Динаміка основних фінансових показників підприємства

Як бачимо, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) характеризується стабільною динамікою росту. При цьому абсолютне відхилення показника чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) має значення 1695,3 тис. грн (значення показника на кінець 2023 р. у порівнянні із аналогічним періодом 2021 р.).

Відносне відхилення за даним показником склало за результатами проведеного розрахунку 51,3%.

За відсутністю у формі № 2-м даних собівартості, проведемо аналіз сумарних витрат даного підприємства, які було потрібно витратити підприємству для придбання: запасних частин та матеріалів для ремонту та модернізації системи інформування через мережу Інтернет; для надання послуг з технічного обслуговування та ремонту структурованої кабельної мережі й телекомунікаційного обладнання та ін.

Динаміка змін показника «витрати разом» характеризується стабільною тенденцією зростання, а саме:

- на кінець 2021 р. ці витрати дорівнювали 3292,1 тис. грн;
- на кінець 2022 р. значення цього показника складало 3829,4 тис. грн;
- на кінець 2023 р. сумарні витрати мали зріс на 964,3 тис. грн та складали 4256,4 тис. грн.

Таким чином відносне відхилення за показником «витрати разом» за результатами проведеного розрахунку дорівнюють 51,3%.

За наявністю об'єктивних причин, пов'язаних із особливостями діяльності даного підприємства у нестабільному та агресивному зовнішньому середовищі, в умовах порушення інфраструктури міст України у 2022 р. підприємство не мало фінансового результату до оподаткування, податку на прибуток та чистого прибутку.

Після важкого для усієї України «провального» 2022 р. підприємство почало працювати більш активно, тому що з'явився зростаючий попит на його послуги, ураховуючи їх специфічність.

Абсолютні відхилення показників у порівнянні їх значень на кінець 2023 р. із 2021 р. склали відповідно: фінансового результату до оподаткування – 731 тис. грн; податку на прибуток – 16,4 тис. грн; чистого прибутку – 714,6 тис. грн. Оскільки у 2021 р. ці показники мали незначні чисельні значення у порівнянні із 2023 р., тому дуже велике значення мають відносні відхилення за цими показниками.

Динаміка окремих показників економічної ефективності промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» за останні три роки станом на кінець кожного року представлена на рис. 2.4.

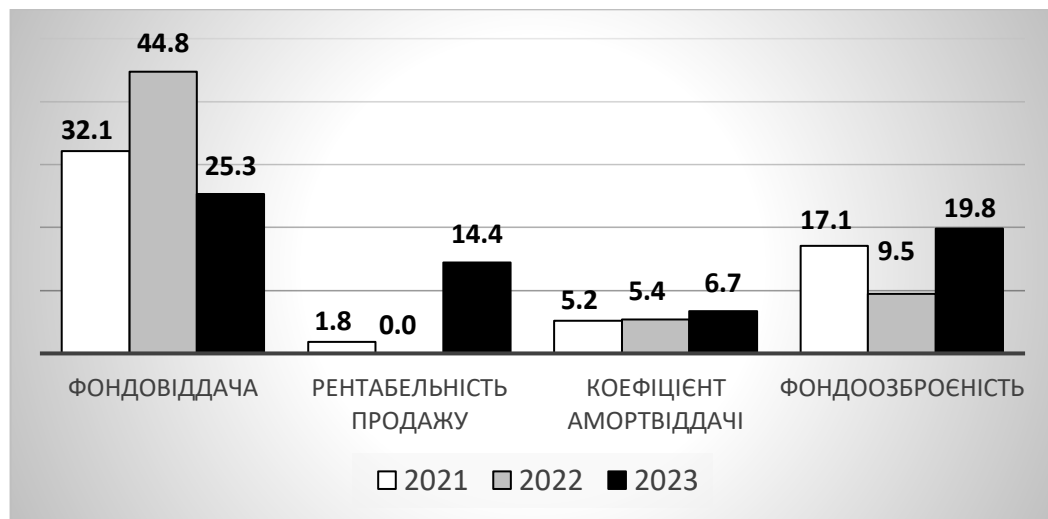

Рисунок 2.4 – Динаміка окремих показників економічної ефективності підприємства

Показник рентабельність продажу було розраховано тільки за 2021 р. та 2023 р. Абсолютне відхилення склало 12,6 тис. грн, а відносне відхилення – 700%. Далі було проведено аналіз показника фондовіддачі, який зменшив своє чисельне значення з 32,1 у 2022 р. до 25,3 у 2023 р. Таким чином абсолютне відхилення має від’ємне значення у розмірі -50,4. Відносне відхилення за цим показником склало -21,2%.

Коефіцієнт амортизації збільшив своє чисельне значення за останні три роки на 1,5, що відповідає відносному відхиленню у розмірі 29,0%.

Показник фондоозброєності, який характеризує озброєність працівників підприємства основними фондами, має позитивну динаміку змін, а саме:

- станом на кінець звітного періоду (2021 р.), його чисельне значення складало 17,1 тис. грн/особа;

- станом на кінець 2022 р. даний показник підприємства дорівнював вже 9,5 тис. грн/особа;

- станом на кінець 2023 р. показник мав 19,8 тис. грн/особа.

Абсолютне відхилення показника дорівнює 2,7 тис. грн/особа. Відносне відхилення складає за аналізований термін часу 15,8%.

Таким чином можна зауважити, що мале промислове підприємство ТОВ «ХОУМНЕТ» знайшло внутрішні можливості після 2022 р адаптуватися до воєнної ситуації у країні.

Проведений аналіз ситуації показує, що до переліку адаптаційних заходів увійшли такі, як:

- укладання нових договорів на закупівлю необхідного обладнання, запасних частин;

- отримані пропозиції на виконання додаткових видів робіт, надання ділових послуг;

- зростання ринкової частки на окремих сегментах ринку профільних специфічних ділових послуг та ін.

Це сприяло покращенню ряду показників ТОВ «ХОУМНЕТ», які позитивно впливають на підвищення економічної ефективності його діяльності. До таких показників можна віднести:

- зростання чистого доходу від реалізації продукції/послуг;

- значення фінансового результату виробничо-господарської діяльності даного малого промислового підприємства, зростання податку на прибуток, зростання також обсягу чистого прибутку, що разом позитивно вплинуло на зростання ефективності діяльності малого промислового підприємства

ТОВ «ХОУМНЕТ» наприкінці звітнього періоду часу – а саме на кінець 2023 р.

2.3 Роль комплаєнс контролю у ринковій діяльності підприємства

Останнім часом все більшу увагу теоретиків та практиків привертає комплаєнс. Існування важливого, достатньо нового для вітчизняного бізнесу питання комплаєнсу, сьогодні набуває особливої значущості для забезпечення успішної ринкової діяльності вітчизняних промислових підприємств на шляху до Європи [60-64].

Комплаєнс сфокусовано «...на виявлення та подолання ризиків недотримання компанією вимог законодавства, правил, стандартів та рекомендацій» [60].

Автори наукової праці [61] О. Маковоз та Д. Коваль вважають, що «...для подолання всіх наслідків російської агресії проти нашої держави, необхідно терміново та жваво втілювати у повсякденне життя таке поняття як «комплаєнс».

Фахівці та науковці тримаються думки, що у теперішній час усі підприємці, представники різних установ, працівники усіх підприємств незалежно до їх розміру, форми власності та галузевої належності в обов'язковому порядку повинні усвідомлювати та освоювати «новітні стандарти і процедури ведення бізнесу в умовах, які склались, вести підприємницьку діяльність без проявів корупційної діяльності, з дотриманням законів та нормативних актів щодо ведення господарської діяльності, та надавати особливу увагу соціальної складової щодо дотримання законів та стандартів соціальних гарантій» [61, 62].

Вважається, що саме відповідальність ставлення до бізнесу, дотримання законодавчих вимог сприятиме такому:

- забезпеченню процесу переходу вітчизняної економіки на більш високий рівень;
- позитивному впливу на залучення інвестицій в Україну;
- взагалі розвитку національної економіки;
- залученню інвестицій в різні галузі та різні регіони країни;
- покращенню стану життя населення України та ін.

Таким чином стає зрозумілим, що основна мета комплаєнсу полягає у такому:

- забезпечення чіткого виконання законів і правил;
- запобігання різного характеру порушенням на підприємстві;
- мінімізація прояву різних ризиків у процесі виробничо-господарської діяльності;
- збереження репутації суб'єкта господарювання;
- покращення репутації підприємства, компанії перед клієнтами, стейкхолдерами, посередниками, партнерами.

Ось в чому полягає важливість комплаєнсу як для самого підприємства, так і для представників його ділового оточення, формуючи його принципи.

Крім того доречно також звернути увагу на те, що відповідність законам, правилам і стандартам у сфері комплаєнса зазвичай стосується таких питань, як дотримання належних стандартів поведінки на ринку, управління конфліктами інтересів, справедливе ставлення до клієнтів і забезпечення сумлінного підходу до їхнього консультування. До сфери комплаєнса належать також специфічні галузі, такі як:

- протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- розробка документів і процедур, що забезпечують відповідність діяльності компанії чинному законодавству;

– захист інформаційних потоків, протидія шахрайству і корупції, встановлення етичних норм поведінки співробітників тощо [63, 64].

Отже можна зробити загальний висновок, що комплекс питань щодо урахування комплаєнсу на вітчизняних підприємствах є вельми актуальним і потребує пильної уваги та практичного впровадження.

Резюмуючи вище зазначене, відповідно до визначення [64] поняття комплаєнс трактується як «відповідність будь-яким внутрішнім або зовнішнім вимогам чи нормам». Таким чином саме комплаєнс спрямований на виявлення та подолання ризиків недотримання підприємством вимог законодавства, правил, стандартів та рекомендацій і саме тому в обов'язковому порядку треба ураховувати цей факт у подальших розрахунках.

Сьогодні потребує дотримування нових стандартів ведення бізнесу без проявів корупції, дотримування чинного законодавства, нормативних актів щодо ведення виробничо-господарської діяльності, звертати особливу увагу на соціальні елементи відносно установлених відповідних законом стандартів. Проведення комплаєнс контролю є підтвердженням того, що конкретне підприємство відповідає установленим нормам, вимогам стандартів, умовам договору та взагалі певним законам, які регламентують його виробничо-господарську діяльність.

Порушення законів, інструкцій, підзаконних актів, тобто комплаєнсу, може привести до фінансових та репутаційних втрат, позбавлення ліцензії, накладання штрафних санкцій, кримінального переслідування та ін.

Таким чином можна стверджувати таке: позитивні результати проведення комплаєнс контролю позитивно впливатимуть на фінансові результати діяльності промислових підприємств, отримання прибутку, зниження собівартості продукції, що у сукупності сприятиме забезпеченню підвищення рівня економічної ефективності виробничо-господарської діяльності промислових підприємств.

Висновки до другого розділу

Другий розділ кваліфікаційної роботи було присвячено аналізу фінансово-економічних результатів виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ». Дане мале промислове підприємство працює на галузевому ринку України з 2010 р. Статут даної юридичної особи станом на 20.09.2024 – не перебуває у процесі припинення діяльності. Код ЄДРПОУ для ТОВ «ХОУМНЕТ» – 3711102. Діяльність підприємства у сфері проводового електрозв'язку (код 6110) відноситься до основних видів його діяльності за КВЕД 2762. Дане підприємство свою виробничо-господарську діяльність веде в умовах конкурентного середовища: ТОВ НПК «ХОУМ-НЕТ», ТОВ НПК «ХОУМНЕТ», ТОВ «НашНет», ТОВ «ФриНет», ТОВ «ЛаНет», ТОВ «IPnet», ТОВ «W-Net» та ін. Було проведено аналіз техніко-економічних показників діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ». Розраховані отримані результати аналізу ряду показників проілюстровано графічно. За основними показниками досліджуване підприємство покращило свої позиції станом на кінець 2023 р. Звернуто достатньо серйозну увагу на роль комплаєнс контролю та дотримання його вимог, що є дуже важливою складовою діяльності промислових підприємств у своєму бажанні пропонувати свою продукцію зарубіжним партнерам та освоювати зарубіжні ринки збуту у майбутньому. Установлено, що основною метою комплаєнсу є забезпечення виконання законів і правил, запобігання порушенням, мінімізація ризиків і таким чином збереження репутації підприємства в очах клієнтів, партнерів та суспільства.

3 МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РОЗРАХУНКУ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Змістовна постановка задачі

У важких умовах війни, нестабільності впливу агресивних чинників зовнішнього середовища (зменшення ВВП, міграція населення, зростання витрат держави на забезпечення потреб армії та ін.), зростання різноманітних проблем внутрішнього середовища (територіальне місцерозташування, нестача фахівців, забезпечення безпеки працівників та їх психологічної підтримки, пошук нових бізнес-партнерів, нових замовлень та логістичних шляхів, нестача різних видів ресурсів та ін.) є дуже важкою проблемою сьогодення для ведення бізнесу, для виготовлення продукції, виконання робіт, надання ділових послуг.

Проте дуже важливою, як і раніше, залишається проблема забезпечення економічної ефективності виробничо-господарської діяльності промислових підприємств країни, котрі за рахунок оподаткування свого прибутку наповнюють бюджет України.

Отже питання підтримки рентабельної виробничо-господарської діяльності підприємств промислового комплексу, особливо малих промислових підприємств, як більш гнучких до змін впливу факторів нестабільного зовнішнього середовища, не втрачають сьогодні своєї актуальності.

Тому можна вважати, що важливим завданням сьогодення кожного суб'єкта господарювання є підтримка стабільності своєї комерційної діяльності та забезпечення її прибутковості на галузевих територіальних ринках збуту виготовленої продукції.

Відповідно до цього розглянемо питання моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінювання економічної ефективності, тобто інтегрального показника оцінювання рентабельності малого промислового підприємства на прикладі даних ТОВ «ХОУМНЕТ» за два роки, а саме станом на кінець 2021 р. та станом на кінець 2023 р. Ряд показників рентабельності станом на кінець 2022 р. не має можливості розрахувати, тому що за цей період показники прибутку мали нульові значення.

Змістовна постановка задачі відображає:

- актуальність проблематики конкретної задачі, яку необхідно розв'язати відповідно до мети кваліфікаційної роботи;
- особливості методичного підходу до розв'язання задачі;
- складання та опис етапів вирішення задачі;
- приклад чисельного розв'язання поставленої задачі;
- аналіз отриманих результатів, висновки та надання відповідних рекомендацій керівництву підприємства, на основі статистичної інформації якого були проведені необхідні розрахунки.

Було з'ясовано, що рентабельність характеризується вираженням у відсотках співвідношенням прибутку та витрат. Інтегральний показник економічної ефективності підприємства доцільно розглядати як сукупність відповідних видів рентабельності малого підприємства, кожен із яких характеризує певний вид ефективності його виробничо-господарської діяльності на ринку чи окремому його сегменті.

Для розв'язання поставленої у даній роботі задачі пропонується використовувати ряд показників рентабельності, які є можливість розрахувати за статистичними даними саме малих промислових підприємств. Такі показники рентабельності надають можливість керівництву малого промислового підприємства:

- аналізувати результати економічної ефективності своєї виробничо-господарської діяльності;
- порівнювати аналогічні показники конкуруючих підприємств на міському територіальному ринку або на його цільових сегментах;
- оцінювати у динаміці окремі показники рентабельності своєї виробничо-господарської діяльності та взагалі значення інтегрального показника економічної ефективності за різними умовами впливу факторів нестабільного зовнішнього середовища.

Доцільно зауважити, що для малих промислових підприємств кількість показників рентабельності, які використовуються у процесі моделювання інтегрального показника економічної ефективності буде меншою у порівнянні із середніми чи великими підприємствами. Крім того окремі показники рентабельності для малих підприємств втрачають сенс, а значить і можливість їх трансформування у відповідні показники рентабельності (наприклад, не можуть існувати за об'єктивних причин окремі показники рентабельності, пов'язані з акціями або за відсутністю прибутку та ін.).

Змістовна постановка задачі включає перелік послідовних етапів її розв'язання, реалізація кожного з яких направлена на досягнення визначеної у роботі мети. У межах даної роботи мета розв'язання шуканої задачі полягає у такому:

- математичне моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності малого промислового підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища;
- апробація сформованої економіко-математичної моделі на прикладі статистичних даних малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» (м. Київ) з урахуванням експертних оцінок питомої ваги кожного показника рентабельності та комплєнс коефіцієнта за роками;
- проведення аналізу отриманих розрахункових результатів у динаміці та формулювання висновків;

– формування рекомендацій керівництву малого промислового підприємства щодо можливих шляхів підвищення економічної ефективності його виробничо-господарської діяльності на окремих сегментах галузевого ринку.

Етапи моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності малого промислового підприємства розроблені автором і наведено на рис. 3.1.

Відповідно до [65] «математична модель – це система математичних співвідношень, які описують досліджуваний процес або явище». Процесу математичного моделювання передують прийняття рішення керівництвом підприємства або його топ-менеджерами щодо необхідності розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності підприємства станом на конкретну дату чи за конкретний рік або декілька років. Для цього готується наказ по підприємству, назначаються відповідальні виконавці, планується послідовність виконання робіт. Це становить сутність першого або початкового етапу моделювання.

На другому етапі необхідно із існуючої сукупності показників рентабельності підприємств, про які було наведено описову інформацію у першому розділі роботи та відповідні формули розрахунку кожного із показників рентабельності – у підрозділі 1.3, потрібно обрати ті, які найбільше підходять саме для малих промислових підприємств.

Такий підхід до формування сукупності показників оцінки економічної ефективності діяльності підприємства у форматі рентабельності для формування інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства пояснюється тим, що вхідна інформація для малих підприємств у порівнянні із середніми та великими є більш обмеженою, що унеможливорює розрахунок ряду показників рентабельності.

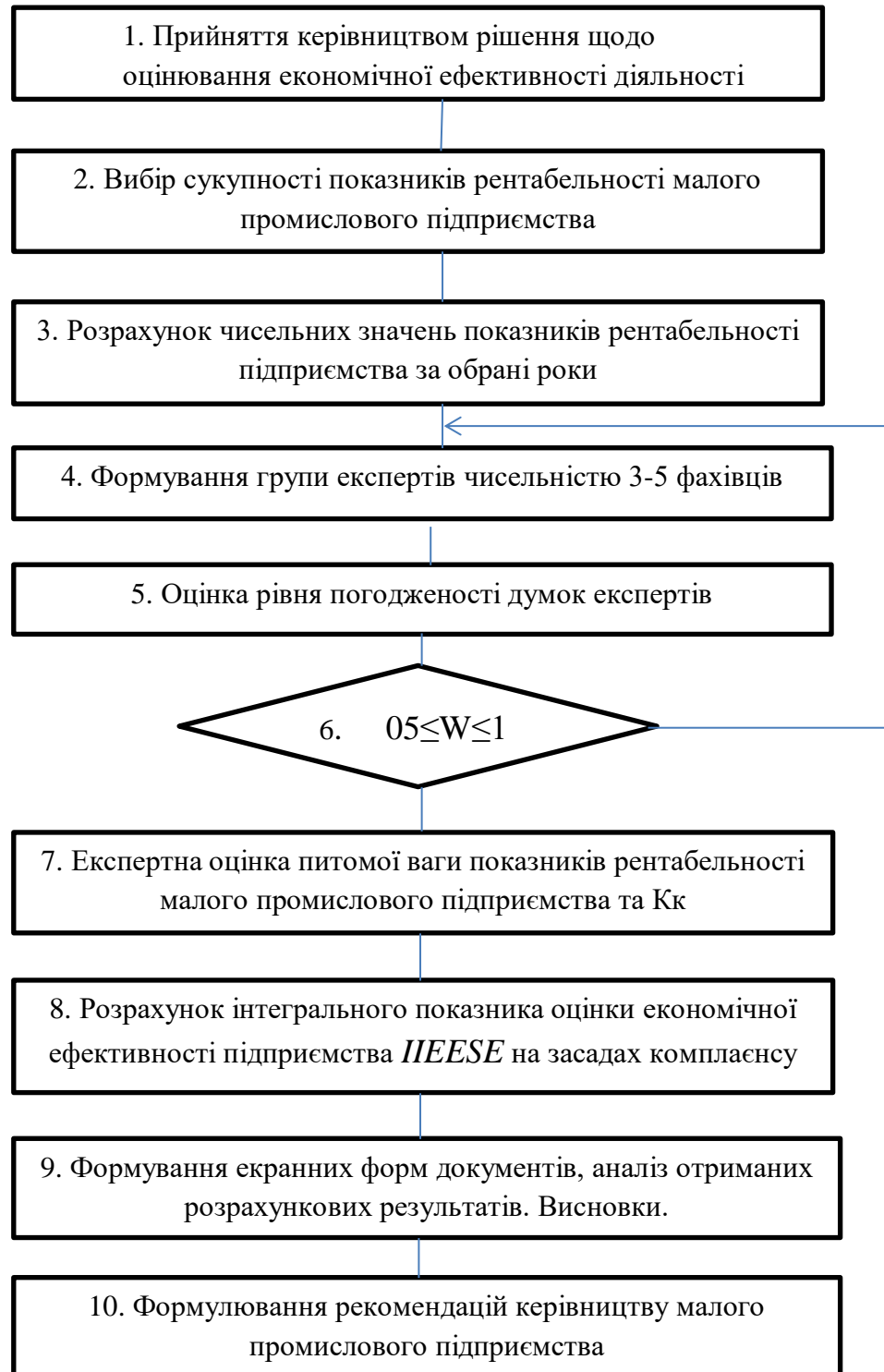

Рисунок 3.1 – Етапи процесу моделювання інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства

За цих причин у якості показників оцінки були обрані такі, як:

- рентабельність оборотних активів;
- рентабельність пасивів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність продажів;
- рентабельність продукції;
- рентабельність витрат;
- рентабельність необоротних активів підприємства.

Але треба зауважити, що за відсутністю даних у формі № 2-м щодо собівартості продукції показник рентабельності продукції не було розраховано. Крім того, у цій же формі повністю відсутня інформація щодо прибутків. Тому було розраховано тільки шість показників рентабельності за два роки.

На третьому етапі передбачено проведення розрахунків чисельних значень обраних для формування математичної моделі показників рентабельності за обрані роки. На основі вхідних даних малого підприємства (форми фінансової звітності; «Баланс», форма №1-м та «Звіт про фінансові результати, форма №2-м) розраховуються показники рентабельності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» за два роки. Такий підхід надасть можливість оцінити динаміку змін сформованого інтегрального показника економічної ефективності виробничо-господарської діяльності даного підприємства на протязі доступного до аналізу терміну часу – станом на кінець 2021 р. та станом на кінець 2023 р.

На четвертому етапі необхідно сформувати групу експертів чисельністю 3 або 5 фахівців.

На п'ятому етапі треба оцінити ступінь погодженості думок експертів. Для цього розраховується коефіцієнт конкордації W . Чим ближче до нуля чисельне значення коефіцієнта конкордації W , тим більшою стає необхідність змінити склад експертної групи. У даному випадку для

підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» розрахункове значення коефіцієнта конкордації склало $W=0,758$, тобто думки трьох експертів є достатньо погодженими.

На шостому етапі передбачена зміна складу експертної групи, якщо це є необхідним (повернення до 4-го етапу при $W < 0,5$), або перехід до наступного сьомого етапу за умови $W \geq 0,5$).

На сьомому етапі провадиться експертна оцінка питомої ваги комплаєнс коефіцієнту для кожного року та для кожного показника рентабельності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ», далі розраховуються усереднені експертні оцінки за кожною складовою математичної моделі.

Чисельне значення комплаєнс коефіцієнту знаходиться в інтервалі 0-1; чим ближче чисельне значення даного коефіцієнту до одиниці, тим відповідніше працює підприємство, тим більшим буде чисельне значення інтегрального показника економічної ефективності підприємства, тобто інтегрального показника рентабельності малого промислового підприємства. Чисельне значення комплаєнс коефіцієнту визначається середньоарифметичним значенням експертних оцінок у цілому для інтегрального показника оцінки економічної ефективності підприємства.

На восьмому етапі синтезується, або формується, адитивна математична модель, за якою розраховується *PIEESA* – інтегральний показник оцінки економічної ефективності, тобто рентабельності, малого промислового підприємства на засадах комплаєнсу.

На дев'ятому етапі формуються екранні форми документів, провадиться аналіз отриманих результатів та формулюються відповідні висновки.

На останньому десятому етапі на основі отриманої розрахованої інформації у формі екранних форм формулюються відповідні рекомендації

керівництву малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» з метою покращення його діяльності у нестабільному зовнішньому середовищі.

3.2 Математична модель розв'язання задачі

У якості математичної моделі розв'язання задачі щодо розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства обрана адитивна модель, яка має такий вигляд:

$$IIEESE = K_k \times \sum_{i=1}^n (P_i \times V_i), \quad (3.1)$$

де $IIEESE$ – інтегральний показник оцінки економічної ефективності малого підприємства;

K_k – комплаєнс коефіцієнт;

n – кількість показників оцінювання економічної ефективності малого промислового підприємства, $n = (1;6)$;

P_i – чисельне значення i -го показника рентабельності малого підприємства, $i = (1;n)$;

V_i – питома вага i -го показника рентабельності малого промислового підприємства (усереднена експертна оцінка).

Формули для розрахунку показників рентабельності наведені нижче.

$$P_{oa} = \frac{ЧП}{OA} \times 100\%, \quad (3.2)$$

де P_{oa} – рентабельність оборотних активів;

ЧП – чистий прибуток підприємства, тис. грн;

$$R_{\Pi} = \frac{\text{ЧП}}{\Pi} \times 100\%, \quad (3.3)$$

де R_{Π} – рентабельність пасивів підприємства;

Π – пасиви підприємства, тис. грн;

$$R_{\text{ВК}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100\%, \quad (3.4)$$

де $R_{\text{ВК}}$ – рентабельність власного капіталу;

ВК – власний капітал підприємства, тис. грн;

$$R_{\text{Пр}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times 100\%, \quad (3.5)$$

де $R_{\text{Пр}}$ – рентабельність продаж;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства, тис. грн;

$$R_{\text{В}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{СВ}} \times 100\%, \quad (3.6)$$

де $R_{\text{В}}$ – рентабельність витрат;

СВ – сумарні витрати підприємства, тис. грн;

$$R_{\text{НА}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{НА}} \times 100\%, \quad (3.7)$$

де $R_{\text{НА}}$ – рентабельність необоротних активів;

НА – необоротні активи підприємства, тис. грн.

3.3 Аналіз отриманих результатів, надання рекомендацій

За статистичними даними малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ», які наведені у другому розділі роботи, було сформовано вхідну інформацію, зразок екранної форми якої з назвою «Вхідна інформація», наведено на рис. 3.2.

1	№ з/п	Показник	Значення показника станом на кінець року	
			2021	2023
3	1	2	3	4
4	1	Пасив малого підприємства, тис. грн	722,2	1733,1
5	2	Власний капітал малого підприємства, тис. грн	149,2	721,7
6	3	Необоротні активи підприємства, тис. грн	102,8	197,6
7	4	Оборотні активи підприємства, тис. грн	619,4	1535,5
8	5	Сумарні витрати підприємства, тис. грн	3292,1	4256,4
9	6	Чистий прибуток малого підприємства, тис. грн	6,6	720,7
10	7	Експертна оцінка показника комплаєнс контролю		
11	8	Коефіцієнт комплаєнсу	0,8	0,9
12				

Рисунок 3.2 – Зразок екранної форми «Вхідна інформація» малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»

Отримання чисельного значення інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» базується на реалізації складених етапів процесу моделювання, які представлені на попередньому рис. 3.1 даного розділу роботи.

За наведеними формулами 3.1–3.7 були розраховані відповідні дані, які представлено на рис. 3.3 та за своєю сутністю є вихідною інформацією, що характеризує отримані результати проведених розрахунків.

	A	B	C	D	E	F
1	№ з/п	Показник рентабельності	Позначення показника	Експертна оцінка питомої ваги показника	Значення показника рентабельності станом на кінець року, %	
2					2021	2023
3	1	2	3	4	5	6
4	1	Рентабельність оборотних активів	Роа	0,15	1,0	46,9
5	2	Рентабельність пасивів	Рп	0,12	0,8	41,6
6	3	Рентабельність власного капіталу	Рвк	0,2	4,1	99,9
7	4	Рентабельність продажу	Рпр	0,3	1,8	14,4
8	5	Рентабельність витрат	Рв	0,15	0,2	16,9
9	6	Рентабельність необоротних активів	Рна	0,08	6,4	364,7
10	7	Інтегральний показник оцінки економічної ефективності малого промислового підприємства на засадах комплаєнсу: ІІЕЕЕ			3,896	61,234
11						

Рисунок 3.3 – Зразок екранної форми «Вихідна інформація» малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»

Таким чином було отримано результати розрахунку сформованого за адитивною математичною моделлю інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ».

Розрахунок даного показника базувався на використанні доступної сукупності показників рентабельності з урахуванням експертної оцінки їх питомої ваги та комплаєнс коефіцієнту. За результатами аналізу встановлено, що зростання шуканого показника склало в 15,72 рази на протязі аналізованого терміну часу.

Аналіз отриманої вихідної інформації надає можливість зробити такі висновки:

– для отримання чисельного значення інтегрального показника економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого

промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» використано сукупність показників рентабельності, які були доступні для проведення відповідних розрахунків;

- не можливо було розрахувати відомий показник рентабельності продукції за відсутністю початкової інформації щодо собівартості продукції даного підприємства;

- за рахунок укладання нових договорів та підвищення якості їх виконання (про що свідчить зростання коефіцієнту комплаєнсу) мало місце різке зростання фінансового результату до оподаткування та відповідно чистого прибутку станом на кінець 2023 р. порівняно із аналогічним періодом 2021 р.;

- також в 1,67 рази зросла кількість працівників, що є доброю ознакою та особистою заслугою керівника підприємства.

Рекомендації малому промислому підприємству полягають у такому:

- активізувати маркетингову складову діяльності підприємства, що дозволить виявляти ринкові ниші та займати їх першими у порівнянні із конкурентами;

- обов'язково ураховувати у своїй виробничо-господарській діяльності принципи комплаєнс контролю, що буде позитивно впливати на імідж підприємства та впливати на зростання прибутку за рахунок позитивного відношення потенційних споживачів до підприємства та якості його послуг;

- періодично провадити SWOT-аналіз для більш поглибленого вивчення своїх конкурентів, відкриття нових можливостей забезпечувати укладання нових договорів, виявляти свої слабкі сторони функціонування в умовах нестабільного зовнішнього середовища, що позитивно буде впливати на підвищення рівня економічної ефективності виробничо-господарської діяльності даного малого промислового підприємства.

3.4 Економічне обґрунтування розробки

У період воєнних дій на території України, у сучасних умовах агресивного впливу чинників нестабільного, конкурентного та агресивного зовнішнього середовища управління малим промисловим підприємством постійно потребує оцінки та аналізу рівня економічної ефективності своєї діяльності на ринку.

Економічне обґрунтування розробки науково-методичного забезпечення моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінювання економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства представлено у формі побудованої схеми структурно-логічної характеристики отриманих результатів, яку наведено на рис. 3.4.

Отримані у даній кваліфікаційній роботі результати забезпечать керівництво малих промислових підприємств інформацією, необхідною для прийняття ними економічно обґрунтованих управлінських рішень як оперативного, так і стратегічного характеру. Взагалі використання такої інформації буде сприятиме формуванню уявлення керівництва підприємств, тор-менеджерів, стейкхолдерів щодо перспектив розвитку промислового підприємства незалежно від його розміру та сфери діяльності. Саме тому у теперішній час питання забезпечення зростання рівня економічної ефективності промислових підприємств за рахунок забезпечення росту чистого прибутку, зниження собівартості продукції чи наданих послуг ділового характеру, що чинять позитивний вплив на зростання рівня економічної ефективності підприємства, стають особливо актуальними для малих промислових підприємств на територіальних ринках B2B, B2C або на їх окремих цільових сегментах.

1. Результати дослідження		
1.1 Теоретичні: - визначено «ефективність» та «ефект» як економічні категорії; - розглянуто підходи до класифікації видів економічної ефективності діяльності підприємств; - проведено аналіз методів і моделей оцінки показників рентабельності підприємства.	1.2 Аналітичні - надано загальну характеристику виробничо-господарської діяльності підприємства; - проведено аналіз техніко-економічних показників діяльності підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ»; - визначено роль комплаєнс контролю у ринковій діяльності підприємства.	1.3 Експериментально-практичні - розроблено науково-методологічне забезпечення розрахунку <i>IIEESE</i> ; - проведено відповідні розрахунки; - виконано економічне обґрунтування роботи; - надано рекомендації топ-менеджерам підприємства.
2. Сфера використання – економічна діяльність підприємств промисловості		
3. Структурно-функціональна характеристика використання практичних результатів		
3.1 Функціональне призначення: - оцінювання рівня інтегрального показника економічної.	3.2 Структурна належність: - вища ланка управління діяльністю малого промислового вітчизняного підприємства.	3.3 Склад користувачів: - керівництво, стейкхолдери; - топ-менеджери малих промислових підприємств; - науковці, вчені, викладачі закладів вищої освіти.
4. Можливі сфери практичного використання результатів: малі промислові підприємства будь-якої форми власності та видів економічної діяльності; аналітичні центри; заклади вищої освіти.		
5. Перспективи подальших досліджень: розширення сфер практичного використання результатів розробки для промислових підприємств незалежно від їх розміру та галузевої належності; поширення часового горизонту статистичних даних галузевих підприємств бенчмарк; залучення усіх можливих видів рентабельності при формуванні шуканої математичної моделі; розширення спектру математичних моделей розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності промислових підприємств країни; обов'язкове ведення виробничо-господарської діяльності промислових підприємств на принципах комплаєнсу.		

Рисунок 3.4 – Структурно-логічна характеристика отримання та використання результатів дослідження

Виконане економічне обґрунтування розробки проведено за такими складовими: результати дослідження [66, 67], сфера використання, структурно-функціональна характеристика використання практичних результатів, можливі сфери практичного використання результатів, перспективи подальших досліджень.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі роботи було виконано змістовну постановку задачі, розроблено та описано етапи розв'язання задачі. Надано опис вхідної інформації на основі офіціальних форм статистичної звітності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ». Приділено особливу увагу комплаєнсу, запропоновано у сформовану математичну модель ввести коефіцієнт комплаєнсу. При розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства запропоновано ураховувати питому вагу кожного показника математичної моделі. Проведено аналіз отриманих результатів, сформульовані певні рекомендації керівництву малого промислового підприємства за темою дослідження. Виконано економічне обґрунтування розробки.

ВИСНОВКИ

Не зважаючи на важкі умови функціонування на ринку товаровиробників, які обумовлені воєнною агресією, турбулентністю, ризикованістю, нестабільністю, нелінійністю, гібридністю, невизначеністю та достатньо високим рівнем конкуренції зовнішнього середовища, загальні зусилля працівників підприємств промисловості направлені на зростання обсягу реалізації виготовленої продукції (товарів, виконаних робіт чи наданих послуг), підвищення її якості та рівня інноваційності, отримання максимально можливого прибутку, зниження собівартості своєї продукції, що синергетично позитивно впливає на забезпечення економічної ефективності діяльності промислових підприємств країни.

У першому розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто комплекс питань теоретично-методологічної спрямованості щодо визначення дефініції «ефект» та «ефективність» як економічних категорій. Були розглянуті питання сутності базових понять, класифікаційні ознаки видів ефективності діяльності промислового підприємства. Наведено укрупнену класифікацію факторів впливу як зовнішнього, так і факторів внутрішнього середовища на економічну ефективність діяльності підприємства. Фактори зовнішнього середовища чинять вплив на ступінь забезпечення підприємства матеріальними, інтелектуальними, фінансовими, інформаційними, трудовими, інвестиційними та іншими видами ресурсів, при цьому ускладнюються ділові стосунки, додається ще проблема забезпечення фізичної безпеки трудового колективу та підтримки його психологічного стану. Також було розглянуто існуючі підходи до класифікації видів економічної ефективності діяльності підприємства. Аналіз отриманої інформації надав підставу вважати, що існує багато класифікаційних ознак видів економічної ефективності діяльності промислового підприємства.

У другому розділі роботи наведено інформацію щодо проведеного аналізу фінансово-економічних результатів виробничо-господарської діяльності ТОВ «ХОУМНЕТ» – малого промислового підприємства. Надано загальну характеристику господарської діяльності малого підприємства, яке було зареєстровано у м. Київ ще у 2010 р. Дане підприємство станом на 20.09.2024 не перебуває у процесі припинення своєї діяльності. Основний вид діяльності підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» за КВЕД 2762 – це провідний електрозв'язок, код 6110. Також підприємство займається ще й іншими видами діяльності. Існуюча лінійна організаційна структура управління малим підприємством ТОВ «ХОУМНЕТ» сприяє його успішній та ефективній виробничо-господарській діяльності в умовах конкурентного середовища, особливо за останній рік аналізу, тобто станом на кінець 2023 р.

Було проведено аналіз сукупності техніко-економічних показників діяльності малого промислового підприємства за три останні роки. Це стосувалося аналізу на кінець кожного року ряду основних показників «Балансу» підприємства (форма № 1-м) та показників форми № 2-м «Звіт про фінансові результати». Установлено, що в умовах нестабільного, агресивного конкурентного зовнішнього середовища керівництво ТОВ «ХОУМНЕТ» та його працівники доклали максимум зусиль після 2022 р. для підвищення ефективності діяльності свого підприємства.

Також було розраховано та проаналізовано окремі показники ефективності. За кожним із показників розраховано абсолютне та відносне відхилення та надано наочне представлення динаміки змін основних техніко-економічних показників, які були розраховані та проаналізовані. Особливу увагу було приділено комплаєнс контролю.

Таким чином було з'ясовано, що економічна ефективність виробничо-господарської діяльності промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» стосується багатьох аспектів і тому потребує подальшого проведення

досліджень щодо математичного моделювання інтегрального показника оцінки економічної ефективності його функціонування на ринку.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було проведено моделювання процесу розрахунку інтегрального показника оцінювання економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства. Виконано змістовну постановку задачі. На основі даних офіціальних форм статистичної звітності малого промислового підприємства ТОВ «ХОУМНЕТ» було надано опис вхідної інформації. Запропоновано у сформовану математичну модель ввести експертну оцінку коефіцієнту комплаєнсу, а також при розрахунку кожної складової даної математичної моделі ввести її питому вагу, оцінену також експертами. Таким чином було синтезовано нову математичну модель розрахунку інтегрального показника оцінки економічної ефективності виробничо-господарської діяльності малого промислового підприємства. Проведено аналіз отриманих результатів, сформульовані певні рекомендації керівництву малого промислового підприємства за темою дослідження. Виконано економічне обґрунтування розробки.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Симчич М. В. Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба та ін. НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. Т. 12. 711 с. ISBN 978-966-02-6472-4.
2. Категорія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> > К... (дата звернення: 13.09.2024).
3. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник: у трьох томах. Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка», 2021. 603 с.
4. Економічний ефект. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> > wiki > Економічний_ефект (дата звернення: 14.09.2024).
5. Показник економічного ефекту. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> > П... (дата звернення: 14.09.2024)
6. Соколова Л. В., Верясова Г. М., Соколов О. Є. Управління підприємством в умовах ринку: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Соколової. Х.: ТОВ «Компанія СМІТ, 2012. 312 с. ISBN 978-966-2028-88-1.
7. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://niss.gov.ua> > publikatsiyi (дата звернення: 15.09.2024.).
8. Організація та управління інноваційною діяльністю: підручн. / за ред. проф. П. Г. Перерви, проф. С. А. Меховича, проф. М. І. Погорелова. Харків: НТУ «ХП», 2008. 1025 с.
9. Вікіпедія. Поняття і види ефективності: економічна суть і загальна методологія визначення. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/19420/ (дата звернення: 15.09.2024).

10. Карачіна Н. П., Сметанюк О. А. Теоретико-методичні засади оцінювання ефективності сучасного підприємства. *Економічний простір*. 2018. Вип. 143. С. 148-159.

11. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7126> (дата звернення: 15.09.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.55.

12. Стригуль Л. С., Тур Г. Є., Нгуєн Т.М.Х. Ефективність та прибутковість: теоретичний аспект. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 36. С. 287-292.

13. Радєва М. М. Економічна ефективність діяльності підприємства: методичний і практичний аспекти. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(2). С. 94-99.

14. Роскладка Н. О., Роскладка А. А., Пушкарьова А. В. Система моніторингу ключових показників ефективності діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7551>. (дата звернення: 15.09.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.6.

15. Полозова Т. В., Обєд Лара Ходор. Система показників оцінки економічної ефективності діяльності підприємства. Економічні та безпекові виклики сучасного бізнес-середовища: колективна монографія / За ред. д.е.н., проф. Т.В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 274-281. ISBN 978-966-659-289-0.

16. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 190-195.

17. Ачкасова Л. М. Система управління ефективністю діяльності підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2023. Вип. 41 (дата звернення: 15.09.2023).

18. Деренська Я. М. Оцінка ефективності діяльності підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2023. № 1 (99). С. 81-85. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.13>.
19. Голубєва Т. С., Колос І. В. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 5 (59). С. 66-71.
20. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 20. Ч. 3. С. 174-177.
21. Афанасьєв М. В., Плоха О. Б. Економіка підприємства: навч.-метод. посібн. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. 320 с.
22. Архіпов Н. М. Види ефективності операційної діяльності підприємства. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. URL: <http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua> › 6.pdf (дата звернення: 17.09.2024).
23. Пудичева Г. О. Економічна сутність та класифікація ефективності. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. № 3 (2). С. 19-24.
24. Морщенок Т. С. Ефективність як економічна категорія. Запорізька державна інженерна академія. URL: <https://old-zdia.znu.edu.ua> › evzdia_2016_1_7 (дата звернення: 17.09.2024).
25. Дробишева О. О., Предеус А. В. Особливості та класифікація факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємства. Запорізька державна інженерна академія. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_drobisheva.htm (дата звернення: 18.09.2024).
26. Синіговець О. М. Сучасні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. Технічний прогрес та ефективність виробництва*. Харків: НТУ «ХПІ», 2010. № 58. С. 8-13.

27. Круглікова М. Р. Оцінка ефективності виробничо-господарської діяльності. Національний авіаційний університет. 2024. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/ФЕБА_... https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/ФЕБА_... PDF (дата звернення: 24.10.2024).

28. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л. Л. та проф. Кривов'язюка І. В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

29. Назаренко І. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3 (76). С. 15-22. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39218/2/ГЕВ_2022_v76_n3_Nazarenko .

30. Галустьян Р. О. Оцінка ефективності та забезпечення прозорості використання зовнішніх фінансових ресурсів у національній економіці. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. С. 45-54.

31. Ольшевський Л. Б. Рентабельність як показник ефективності функціонування підприємства. *Подільський науковий вісник*. URL: https://pnv.in.ua/images/Olshevskij_SNovgan. PDF.

32. Степаненко О. І., Павловська Х. Ю. Аналіз рентабельності підприємства та шляхи її підвищення в умовах економічної нестабільності. *Причорноморські економічні студії: Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2022. № 75. С. 93-101.

33. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.

34. Як розрахувати рентабельність продажів. URL: <https://wedex.com.ua/blog/yak-rozrahuvati-rentabelnist-prodazhiv/> (дата звернення: 18.09.2024).

35. Вовк О. М., Ковальчук А. М., Комісаренко Я. І., Джулай А. В. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 37-44.

36 Гайбура Ю. А. Методичні підходи щодо оцінки і прогнозування прибутковості підприємства. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. № 38. С. 118-124.

37. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.

38. Абрамова А. С., Антонюк В. І. Методичні підходи до проведення факторного аналізу рентабельності підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1086-1091.

39. Кошельок Г., Міндова О., Чернишова Л. Факторний аналіз рентабельності виробництва торговельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-36> (дата звернення: 25.10.2024).

40. ТОВ «ХОУМНЕТ». URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37311102/ (дата звернення: 22.09.2024).

41. Поняття кінцевий бенефіціарний власник (контролер). Безоплатна правова допомога. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua> > ... (дата звернення: 22.09.2024).

42. Господарський кодекс України. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> > 4... (дата звернення: 23.09.2024).

43. Законодавство України. ІПС ЛІГА: ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net> > led (дата звернення; 25.09.2024).

44. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування ... ІПС ЛІГА: ЗАКОН. <https://ips.ligazakon.net> > do... (дата звернення: 23.09.2024).

45. Кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 Податковий ...ZakonOnline. URL: <https://zakononline.com.ua> > documents > show (дата звернення: 23.09.2024).

46. КЗпПУ Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 ... URL: Kodeksy.com.ua. <https://kodeksy.com.ua> › ко... (дата звернення: 23.09.2024).
47. Теоретичні аспекти побудови оптимальної організаційної структури підприємства. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> › (дата звернення: 23.09.2024).
48. Типи організаційних структур управління. URL: <http://buklib.net> › books (дата звернення: 23.09.24).
49. Види організаційних структур управління підприємством. Луцький національний технічний університет. URL: <https://elib.lntu.edu.ua> › page7 (дата звернення: 23.09.2024).
50. Менеджмент: підручн. під заг. ред. Т. П. Остапчук. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка». Житомир: Вид-во «Рута», 2021. 856 с.
51. Рішення для бізнесу You Control – повне досьє... YOUCONTROL. URL: <https://youcontrol.com.ua> (дата звернення: 25.09.2024).
52. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельніка. Вид. «Університетська книга», 2023. 874 с.
53. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика: колект. монографія / В. М. Антоненко та ін.; Центр фінанс.-екон. наук. дослідж. Полтава: Астроя, 2020. 240 с.
54. Економіка підприємства: підручник / Л. Л. Лазебник, В. Г. Бодров, В. В. Гурочкіна, Г. М. Калач, Г. П. Ляшенко, О. І. Марченко, Г. С. Мельничук, І. В. Минчинська, О. І. Піжук, Н. О. Ружинська, Л. В. Слюсарєва, В. В. Ткаченко; ред.: Л. Л. Лазебник; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2021. 425 с.
55. Економіка і фінанси підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. І. М. Метошоп. Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу, каф. приклад. економіки, каф. фінансів. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. 490 с.

56. Караван Н. А., Чернявська І. М. Економіка та організація виробництва: навч. посіб. Дніпровський державний технічний університет. Кам'янське: ДДТУ, 2022. 396 с.

57. Світовий О. М. Ефективність управління бізнес-процесами підприємства: навч. посіб. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань: Сочінський М. М., 2022. 202 с.

58. Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 051 Економіка освітньої програми «Економічна кібернетика» всіх форм навчання / Упоряд.: Т. В. Полозова, Л. В. Соколова, С. В. Гришко, В. В. Кирій, О. В. Мурзабулатова, І. А. Шейко, С. В. Степаненко. Електронне видання. Харків: ХНУРЕ, 2023. 56 с.

59. Методичні вказівки до оформлення контрольних, курсових та кваліфікаційних робіт (проєктів) для здобувачів усіх форм навчання спеціальностей 051 Економіка та 073 Менеджмент / Упоряд.: Т. В. Полозова, І. В. Колупаєва, Н. В. Довгопол, І. А. Шейко, І. Б. Прібильнова, Н. В. Помогалова. Електронне видання. Харків: ХНУРЕ, 2023. 26 с.

60. Для чого потрібен комплаєнс на підприємстві – Think brave. Liga:Zakon. URL: <https://biz.ligazakon.net> > 217... (дата звернення: 18.10.2024).

61. Маковоз О., Коваль Д. Теоретичні основи визначення поняття «комплаєнс менеджмент». *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2023. № 17 (34). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-17\(34\)-14](https://doi.org/10.33296/2707-0654-17(34)-14) (дата звернення: 18.10.2024).

62. Для чого компаніям комплаєнс і хто має його впроваджувати? ЮРЛІГА. URL: <https://jurliga.ligazakon.net> > analitics > 220806_dlya-ch... (дата звернення: 19.10.2024).

63. Комплаєнс-контроль. Що це і навіщо? YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua> > k... (дата звернення: 19.10.2024).

64. Комплаєнс-Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> › wiki › Комплаєнс (дата звернення: 19.10.2024).

65. Математична модель. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> › (дата звернення: 26.10.2024).

66. Соколова Л. В., Орлов В. Б. Сутність основних категорій дослідження. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 3 грудня 2024 р.) / За заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків. ХНУРЕ, 2024. С. 158-160.

67. Соколова Л. В., Орлов В. Б. Науково-практичні підходи до визначення економічної ефективності діяльності підприємства. *Сталий економічний розвиток: інноваційні підходи та стратегічні перспективи: колективна монографія* / За заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2024. С. 335-343.